

ŽIVLJENJE IN SVET

španske dame

26

28. junija

Knjiža 9.

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izbaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 26.: Brezposelni elementi. — Pot do srca. — B. Borko: V Censtohovi in Krakovu. — A. Beg: Gobjistrupi. — 150 let platine. — Užitne in strupene gobe. H. G. Wells: Demant. — Neznana naselbina. — Adolf Koelsch: Ptički gradijo gnezda. — Razvoj letalstva v sliki in besedi. — Bobri v Nemčiji. — Koliko poje in popije človek. — Tekma med zlahtnimi kovinami. — Paul Doumer. — Sportni London v številkah. — Prvi tirni omnibus v Nemčiji. — Zbornik usmiljenja. — Bogat Kitajec. — Prevrat na odru. — Dolgočasni svet. — Gibanje prebivalstva v evropskih državah. — Humor v slikah.

Kazalo za 9. knjigo

Današnji številki »Življenja in svet« je priloženo vsebinsko kazalo za 9. knjigo.

Zbornik usmiljenja med vojno

Nemški pisatelj Bernhard Diebold napoveduje izdajo knjige »Buch der guten Werke 1914—18« v več jezikih. To bo zbirka dobrih del, za katera je bila svetovna vojna povod. V ta namen poziva vse ljudi dobre volje, naj so služili pod kakršnimkoli praporom, da bi mu sporočili plemenito ali velikodušno dejanje, ki ga je bojevnik izkazal sovražniku na fronti, po bolnicah, v ujetniških taborih ali v zaledju. Ta evetnik naj bi dokazal, da ne smemo obupati glede človečanstva. Misel je odlična, samo če se bo uresničila nepristransko, iskreno, brez izmišljotin ali potvorb.

Fripturisti

Na Romunskem se stranka, ki pride na vlado, vselej naglo poveča. Prebežniške politike je tam občinstvo krstilo za »golobe selce«, pripravljene iz rokava iztresti večino neki vladi, ki je še nima. Današnji predsednik Jorga pa je nedavno nazval take uskoke: fripturisti, pečenkarji, to je ljudje, ki jih primami vonj po pečenki. Seveda se je to zgodilo v dobi, ko je bil Jorga še v oporbi, opoziciji. Ker pa je stopil na državno krmilo brez strankarskega zaledja, se bo moral hočeš nočeš obdati z večjim številom koritarjev nego kdor si bodi poprej. Politika je pač neredko šola nedoslednosti.

Bogat Kitajec

Zanimiv oddelek v San-Franciscu se imenuje »Kitajsko mesto«. Tu žive sinovi nebeškega carstva čisto po iztočno, nastanili so tukaj svojo vero in svoje šege, tako da belci ne razumejo marsičesa, kar se godi po teh ulicah.

Ondan je nastalo tam veliko razburjenje. Tom Foon Chew je preminul. Bil je neoprečno načelnik kitajske naselbine v Kalforniji. Štel je komaj 52 let, bil je večkrat dolarski milijonar in Američanom je znan kot »kralj belušč«. Sedaj je umrl; njegov pogreb je združil zamotane obrede iz tisočletne Kitajske z žalnimi običaji modernih Zedinjenih držav. Nad dva tisoč avtov je vozilo pri sprevodu za tem Nebeškim sinom, ki je spočetka opravljal najskromnejše službe, da se je dokopal do velikega imetja.

Prevrat na odru

Bernard Zimmer je napisal o ogrski revoluciji trodejanko »Le beau Danube rouge«, ki jo igra pariški Théâtre Montparnasse in ki je obljubljena tudi kinematografu. Glavni junak je poročnik Konrad pl. Mayerlink, potomec ogrske plemiške rodbine, ki ga je, njega kakor njegove vrstnike, diktatura Bela Kuhna pahnila v bedo. Zato se ti uslužijo kinematografskemu podjetju, da bi vzpostavili padeč cesarstva. Proti koncu komedije, ko je hotelski natakar prišel kot kronani cesar na oder, je Konrad radi prežive domišljije ustrelil režiserja, ker se je dotaknil svetoštetanske krone na vladarjevi glavi, da bi jo malo premaknil... Bela Kuhn je morda preugodno slikan, ako verjamemo knjigi bratov Tharaud.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 26.

LJUBLJANA, 28. JUNJA 1931.

KNJIGA 9.

Prestolonaslednik Peter

Brezposelni elementi

Vsa materija, ves svet je sestavljen iz 90 elementov, iz 90 individualistov, ki so na razpolago moderni kemiji za koristno delo v industriji. Toda le redki med njimi se res temeljito izrabljajo, večina lenari po shrambah kemičnih laboratorijev, ne da bi jih uspelo zaposliti na kakršenkoli spodoben način. Nekateri med njimi, ki nosijo prav visoka in zvoneča imena, kakor n. pr. dysprosij, gadolinij, lutecij, praseodym, tulij itd. za enkrat niso, za drugo rabo, kakor da izpopolnjujejo sistem elementov. Dva pa učenjaki šele iščejo, vedoč, da morata eksistirati, a ju še ne poznajo.

Dela za prvine nikakor ne manjka. Mnoge so prezaposlene, druge so invalidi, ki svoji nalogi niso kos, a največ jih je lenih, in te povzročajo kemikom največ preglavic. Kako naj se prav za prav doženejo njih sposobnosti?

Potreba, da se pritegnejo k delu še novi elementi je čedalje večja, zakaj zahteve naraščajo in marsikaka prvina, katere zaslužnje je pomenilo nekoč epoho v zgodovini človeštva, je sedaj razkrila svoje slabosti, ki nujno terjajo polnovrednega nadomestka. Tako slabost ima n. pr. tudi železo, zvesti služabnik človeka, ki nas spremlja od zibel do groba. Železo je invalid, ki ne shaja več brez bergel, ki so v tem primeru barve. Od železa se dostikrat zahteva, da mora opravljati službo na prostem. Temu pa ni dorastel, ker rjavi in razpada. Izgube, ki jih gospodarstvo utrpi vsako leto zaradi rje, štejejo na bilijone in boj z rjo, ki zaposluje velikanske armade pleskarjev, povzročata spet stroške, ki niti niso vštetii v celotni izgubi.

Če bi se kemikom posrečilo pritegniti k delu, ki ga zdaj opravlja železo, kako drugo prvino, potem bi železo v bodoče delalo le še pod streho. Toda v množici brezposelnih je težko najti pripravnega naslednika, čeprav se zdi, da so nekateri elementi po svoji kakovosti predestinirani za ta poklic. Tako n. pr. titan, čigar ime že razkriva njegove lastnosti. Titan je trda, žilava kovina, ki se da zadosti dobro oblikovati in skoro prav nič ne rjavi. Iz njega bi se dali izdelovati strojni deli in vsakovrstna orodja. Tudi za gradnje bi bil pripraven. Kemiki ga poznajo že domala 140 let, a vendar se je znal doslej izmakniti vsakemu

delu. Res, da ga je dokaj težko očistiti in tudi za zlitine ni tako pripraven kakor železo, ki daje vsakovrstna dobra jekla, toda končno tudi železo ni bilo vedno to, kar je dandanašnji, saj so se morali kovači in pozneje kemiki truditi cela stoletja, preden so ga dvignili do današnje popolnosti.

Nadomestitev ene prvine z drugo ni nova. Prav lep primer je v tem pogledu žveplo. Žveplo je pristni priložnostni delavec, ki je že večkrat zamenjal poklic. Včasih, ko so iz njega še izdelovali smodnik, je bil zelo v čisljih. Pozneje pa je moral prepustiti svoje visoko stališče dušiku, ko so prišli na plano nitrati, nitroglicerini (dinamit) in strelni bombaž. Žveplo je naglo presedlalo v higieno in postalo desinfekcijsko sredstvo, dokler niso bila izumljena učinkovitejša razkuževala. Svoje ime je posodil tudi žveplenkam, ki ga dolgo niso mogle pogrešati. Ko pa so ga švedske vžigalice vrgle tudi s tega prestola, se je vdinjal elektrotehnik, kjer sedaj v obliki žveplene kisline tiranizira akumulatorje, dokler ga ne bodo po vsej priliki tudi tukaj izpodrinili Edisonovi akumulatorji na kalijev lug. Na nesrečo se pridobiva toliko žvepla pri različnih industrijskih postopkih, da je že res težko vsega sproti zaposliti.

Podobne usode je bil deležen tudi bor, veteran tehnike, ki ga poznajo gospodinjice pod imenom boraks. Boraks je bil vobče prva kemična snov, ki se je dala porabiti v obrvi. Najmanj 6000 let bo že tega, ko so ga začeli kopati v puščavah osrednje Azije in raznašati na velblodih v dežele takratne civilizacije: v Babilonijo in Kaldejo. Zlatarji so ga uporabljali pri čiščenju in spajanju zlata. Čudovito okrasje, ki se je našlo v Uru, domovnem rojstnem mestu Abrahama, je bilo izdelano vse s tehničkim pripomočkom boraksa.

Od zlatarjev se je preselil med kotlarje, sedaj pa se je ustavljal med železarji, ki jim pomaga pri varjenju litega železa. (Električno varjenje mu bo tudi tu kmalu zagrenilo posel.) V obliki borove kisline se je potem skušal nekaj časa uveljavljati v industriji konserv, kot sredstvo, ki preprečuje gnitje. Od tod so ga spravili v kosmetiko, končno pa je prijadral v lončarstvo, obeta pa se odlikovati tudi v steklarstvu, kjer naj bi omogočil izdelovanje kuhinjskega posod-

ja iz stekla. Toda tudi v tem stadiju še ne bo našel miru, ker je proizvodnja večja od porabe in bo treba najti zanj še kake pripravne zaposlitve.

To naj bi bili sezonski delavci med elementi. V primeri s temi, so drugi pre-zaposleni. Med njimi je treba omeniti v prvi vrsti kositer, ki je nekoč nadomeščal le srebrni namizni pribor, a je dandanašnji že tako zaposlen, da nujno potrebuje pomagača. V živilski industriji se uporablja v drobnih prevleki pri vseh koservnih škatlicah iz bele pločevine. Te škatle pa se tako naglo množe, da so izčrpani že domala vsi prirodni viri kositra. Kemiku, ki uspe najti pripravno nadomestilo, je zagotovljeno bajno premoženje.

Prav tako kakor kositer, je preobremenjen tudi svinec, ki se sedaj v glavnem uporablja za cevi ter za plašče pri električnih kablji. Poraba svinca v ta namen neprestano narašča navzlic vedno bolj popolni brezžični telegrafiji in telefoniji. Ko svinca zmanjka, kdo ga bo nadomestil?

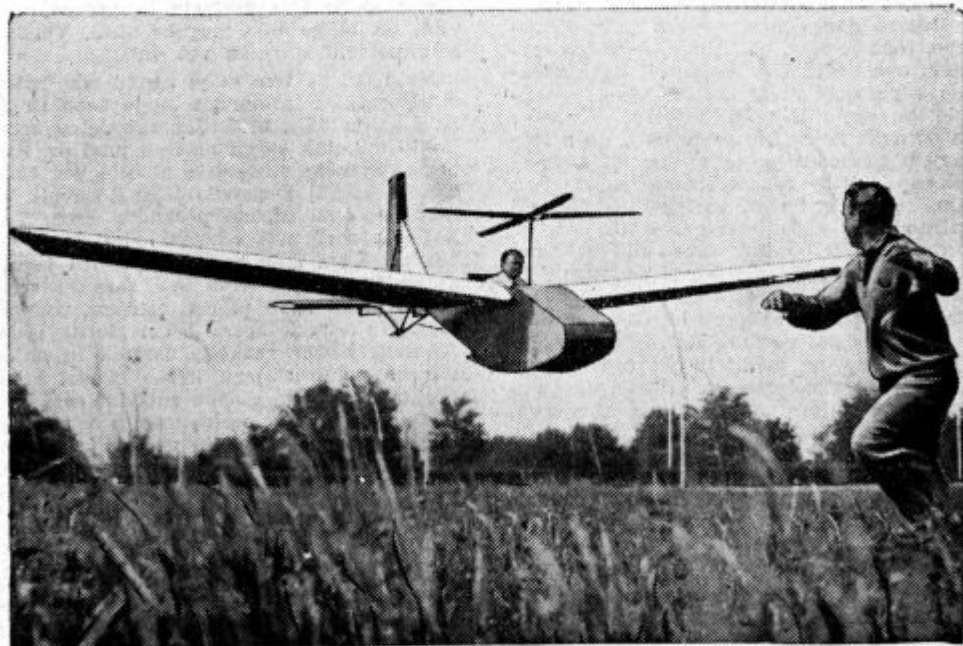
Med prvine, ki so se povzpele do »višjih namenov«, spada silicija. Silicija je

toliko, kolikor peska v morju. Opravlja pa le pasivno delo, zakaj kot stavbni material predstavlja zgolj mrtvo gmoto. V najnovejšem času izdelujejo iz njega tudi steklo, ki se zaradi izredne propustnosti ultravijoličastih žarkov uporablja pri izdelovanju svetilk za umetno višinsko sonce.

Iz zemlje izvira tudi aluminij, ki je napravil v našem stoletju sijajno kariero. Kot čista kovina je bil še proti koncu preteklega stoletja velika redkost, danes pa se na debelo uporablja zlasti v kuhinjah in v letalski tehniki, ki bi težko napredovala brez njega. Druge lahke kovine: magnezij, litij in berilij, iz katerih se dajo izdelovati zlitine, ki so lažje od vode, zaenkrat še čakajo na izdatnejše zaposlenje.

Za nekakšnega dezerterja med prvimi velja platin. Še malo pred vojno je služil v laboratorijih kot nenadomestljivo poskusno posodje, ki ga ne načelnjajo niti ogenj niti kisline. Sedaj živetari v brezdelju kot okrasje, modernega kemika pa popade jeza, če le sliši njega ime.

Prvo jadralno letalo po sistemu avtogira

Hans Richter, ki se že dolgo odlikuje v jadralnem letanju, je konstruiral jadralno letalo, ki ima nad krili precej velik propeler na štiri krilca, slično kakor znameniti avtogiro španca La Cierve. Novo letalo je pokazalo pri poskusih zelo veliko stabilnost

Tudi nekakšen kverulant je med prvimi, neznosni karakter, ki napade vsakogar, s komer ima opravka. To je fluor, ki se zgolj zaradi svoje ujedljivosti prav redko kdaj uporablja, čeprav ga nahajamo v naravi v zelo velikih množinah. Fluor razje vse, in se zaradi tega lahko shranjuje samo v voščenihi posodah, v katerih največ lenuhari po kemičnih laboratorijih. Šele v zadnjem času so mu našli pripraven posel: naščuvali so ga proti gobam, ki uničujejo les.

Med nove zvezdnike v tehniki spada krom. Še pred nekaj leti ga niso poznali kot čisto kovino, sedaj pa igra že jako odgovorno vlogo v različnih železnih zlitinah in se v najnovejšem času uporablja v diamantno trdi prevleki za pokrovanje, ki varuje občutljivejše kovine pred razkrajanjem. V tem pogledu čedalje bolj izpodriva nikelj in bo nedvomno še močno vplival na strojno industrijo.

Potrebe vsakdanjega življenja silijo kemične elemente, da se venomer zamejnjavajo. Razvoj tehničnih pripomočkov res ustvarja vedno nove možnosti, toda v enaki meri naraščajo tudi potrebe. Tako n. pr. iščejo kemiki kovino, ki bi ne prevajala toplote, električni prevodnik, ki bi bil prav tako dober kakor baker. V nasprotju s tem pa je prav velika potreba po kovini, ki bi služila kot izolator ter po pripravnem nadomestilu železa v gradnji vsakovrstnih električnih strojev. Nujno bi potrebovali še mnogo drugih snovi in zato je prav zaslužen posel, če si kemiki prizadevajo mobilizirati brezposelne elemente in zamašiti ž njimi vrzeli v sedanjem delovnem kadru.

Kakor stari alkimisti, tako tudi moderni kemiki ne morejo spreminjati posvetnih kemičnih prvin v zlato. Pač pa poznajo pot, kako priti do denarja z ustvarjanjem in izkoriščanjem vedno novih sirovin, s čimer se vsaj deloma uresničuje sen srednjeveških alkimistov.

Pot do srca

Znan je stoični mir nekih zdravnikov — Tzaikou, Jules Regnault, Adams i. dr. — ki so sami na sebi izvršili najresnejše operacije. Svojevrstni višek pa je dosegel letos dr. Foussmann.

Srce se danes ne šteje več za nedotakljivo, toda je tako občutljivo, da si ga malokdo upa načeti. In vendar bi kako zdravilo v pešajoči srčni dolbini včasih podaljšalo ali oteelo bolniku življenje. A kako ga spraviti noter, ko se je bati, da s trokarjem prebodeš prsno mrežo ali povzročiš kap? Zato se največkrat zadovoljujejo s tem, da umirajočemu vbrizgajo kofein ali kafirno olje, od katerega devet desetih, razredčenih v obtoku, skoro nič ne zaleže. Zategadelj je dr. Foussmannu prišlo na um, da bi dosegel srce po žili privodnici. Ker pa je ožilje krhko in ranljivo, je najprej delal poskuse na mrišču, nazadnje pa sam na sebi. To pa z uspehom. Brez druge anestezije ko s krajevno omotico si je najprej odprl žilo na komolcu. Potem je v odprtino vtaknil kavčukasto, tanko in gibko sondo, jo 65 cm daleč porinil skozi žile na nadlaktu in rami, dokler ni njen konec proniknil skozi ušesce v srce.

Röntgenovi žarki so omogočali zasledovati vse faze pri tej operaciji in radiografije, ki so jih delali zaskrbljeni asistenti, zanimivo pojasnjujejo Foussmannovo spomenico. Pacient ni čutil drugega ko hudo vročino. Zapletkov pozneje ni bilo nobenih. Potemtakem je možno, po privodnici s sterilizirano cevko iz proževine prvesti poživiljajoč lek v srčno jamico...

Na ginočih psih so kasneje delali slične poskuse, ki so živali obudile v življenje. Manj sreče je imel neki človek: ali lje-gova bolezen — vnetje trebušnice z gnojivitvijo — je bila prehuda in preveč razvita, da bi ga bilo mogoče oteti. Vendar so zaustavili smrt za več dni.

Malo dni za tem se je zgodil nov čudež v kirurgiji. V prepiru s svojo ženo se je na Dunaju 35-letni možki zabodel v srce. Po 10 minutah so ga prinesli pred dr. Ebnerja. Srčnega utripanja ni bilo več čuti, žila je komaj zaznavno bila. Zdravnik je takoj spoznal močno poškodbo srca. Takoj je otvoril prsi, odžagal od 4. in 5. rebra po 6 cm dolg konček in — to je ranocelniška mojstrovina — razgalil srce, ne da bi bil ranil pljuča, oziroma podprnico. Na srcu je opazil 5 cm globok vbod. Asistent Ebner razkolje osrčnik in najde v srcu polno strjene krvi. Desni srčni prekat ima 1 cm globok zabod. Sedaj dvigne srce, ki v svojem delovanju brizga vedno nove curke krvi, in ga zašije s štiri-mi šivi. Malo potem je mož že govoril. O komplikacijah doslej še ni bilo čuti. E. G.

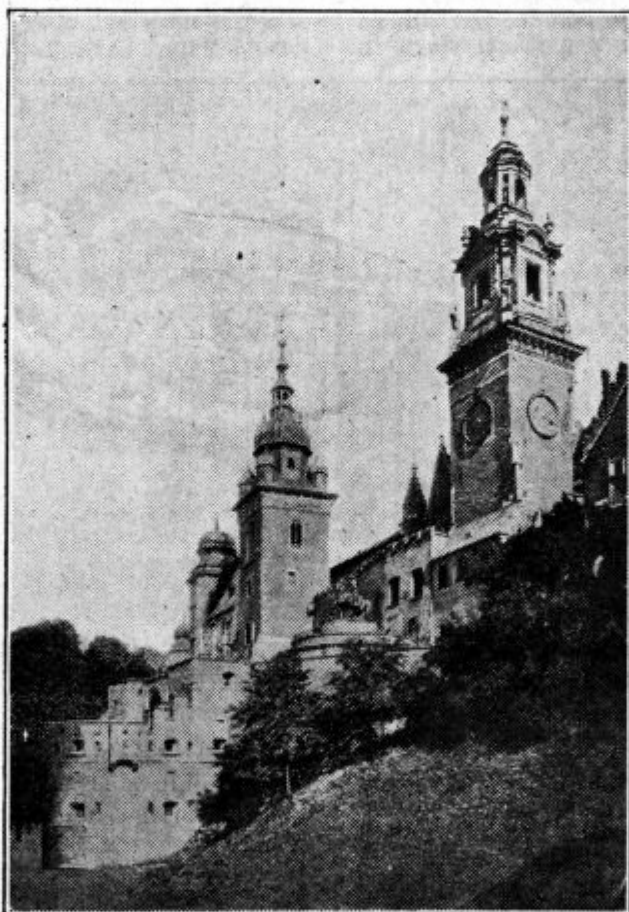
B. Borko

V Čenstohovi in Krakovu

Beleške s potovanja

Czeństochowa (čitaj Čenstohova) je mesto, ki ima toliko prebivalcev kot Ljubljana s predmestji vred; z našega vidika je potakem prav spodobno mesto, drugače pa se vidi precej provincialna. Nema-ra zato, ker še nosiš v živcih ves var-

bog, gora to res da ni: lagodno nas je izvošek prepeljal po klancu, mimo slovečih utrdb, ki jih je opisoval Sienkiewicz in nas je iztovoril pred samostanskim obzidjem. Izvoščki in šoferji so na Poljskem dobri ljudje, z malim zadovoljni; v tako dragi deželi je to

Wawel s severne strani (s spomenikom Kościuszkega)

šavski dirindaj, če prideš iz prestolnice v ta tihi in spodobni kraj. Kakšne zanimivosti ima mesto samo po sebi, ne vem, ker smo bili v Čenstohovi od vlaka do vlaka, to pa je komaj toliko, da si malce ogledaš največjo znamenitost: cerkev in samostan na Jasni gori.

Naložili smo se torej na avtomobile in kočije in se odpeljali na goro. Moj

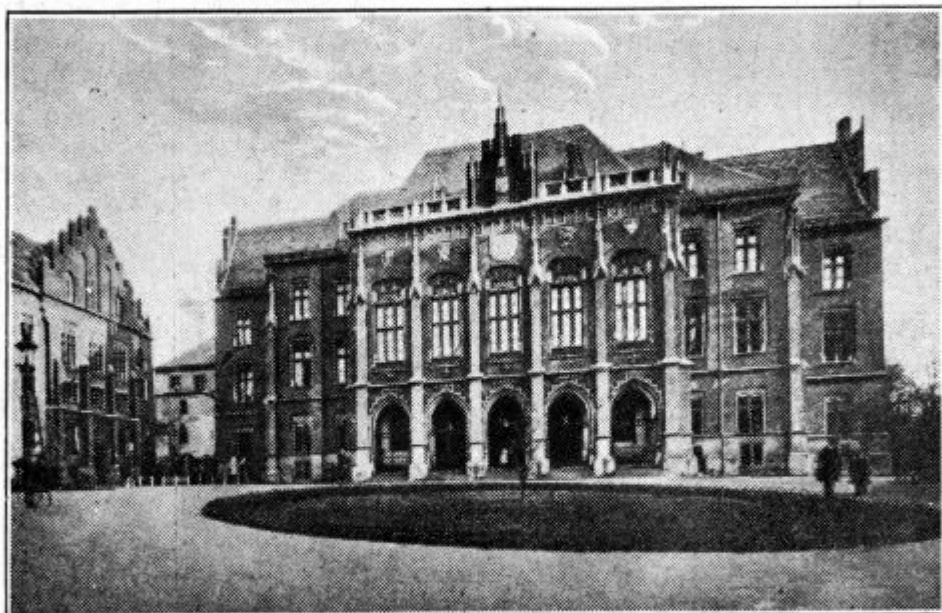
edino razkošje, po katerem ti, revežu, vest ne sitnari. Pripelješ se torej na goro in spoznaš, da je prav tako, kakor je narejeno: brez tega hribčka ne bi imel niti tolikšnega razgleda. A razgled je tu zares mikaven, že zaradi tega, ker je širok in daljen; slutim, da je ta gora dobila svoje jasno ime baš zaradi razgleda. Romarji, ki prihajajo iz dalj-

nih krajev, jo morejo videti že iz daljave in iztezati roke po njenem visokem stolpu, ki moli v nebo kakor večno svareči in preteči božji prst. Vsenaokrog so polja, gozdovi, trate; vmes vidiš mesta, trge in vasi, ki jih ne označujejo samo beli kampanilski zvoniki, marveč tudi tovarniški dimniki; tu se že začinja industrijska Poljska. Tak je razgled, toda za nas je bil to zemljevid brez imen; nikogar ni bilo, ki bi nas bil ustavljal in rekel: To in to vidite! Stopili smo torej za obzidje in odtod naravnost v cerkev.

S to cerkvijo je tako-le: Zgradili so jo v 14. stoletju v gotskem slogu in

ozračje, ki pritisne na občutljivo dušo s sugestivno silo, katero ti kritični um zaman razčlenja. Tako se ti vidi, kakor bi se v teh prostorih nakopičile neke skrivnostne energije, ki so jih izžareli stotisoči vernih src; nalik nevidnim X žarkom prodirajo vate, ti naskakujejo razum in izkušajo čustva; zares, opazil sem, da so se vsi obrazi nekam izpremenili in zavzeli.

Prava magija je šele v eni stranskih kapel, v slavni kapeli, o kateri gre glas širom dežele, do daljnih poljskih meja. To je velika kapela v gotskem slogu, katere zidovi so vsi pokriti z darovi Materi božji. Toliko src iz medi

Jagelonska univerza

potem po požaru l. 1690. popolnoma obnovili v baročni podobi. To je manj zanimivo, kakor tudi nadaljnji baedekerski podatek, da je freske naslikal Šved Charles Danquart. Zanimiva je ta cerkev sama po sebi kot arhitektonska mojstrovina, ki jo prav spoznaš šele tedaj, ko občutiš vse povzdigujočo veličastje njenih dimenzij, vso preračunjeno tajinstvenost njenih obokov, lokov in postranskih kapel. Ta znamenita in bogata romarska cerkev, največja božja pot Poljske, tvori s svojim samostanom mogočen spomenik preteklosti. V njenih obsežnih prostorih, kjer je že toliko vzdihov prosilo in rotilo nebeško kraljico, da se usmili zapuščenih zemeljskih rev, vlada

in celo iz dragih tvarin je tu, toliko vsakovrstnih simbolov človeških želja in božje pomoči, da tiče drug ob drugem tesno kakor mozaiki. Te spomine prinašajo bolniki in nesrečni verniki z vseh strani domovine in še iz tujih dežel; kakor v Heinejevem Kevlaarju je to, v divni pesmi, kjer blede mladenič nosi ranjeno srce Materi božji in misli na svojo mrtvo Gretchen:

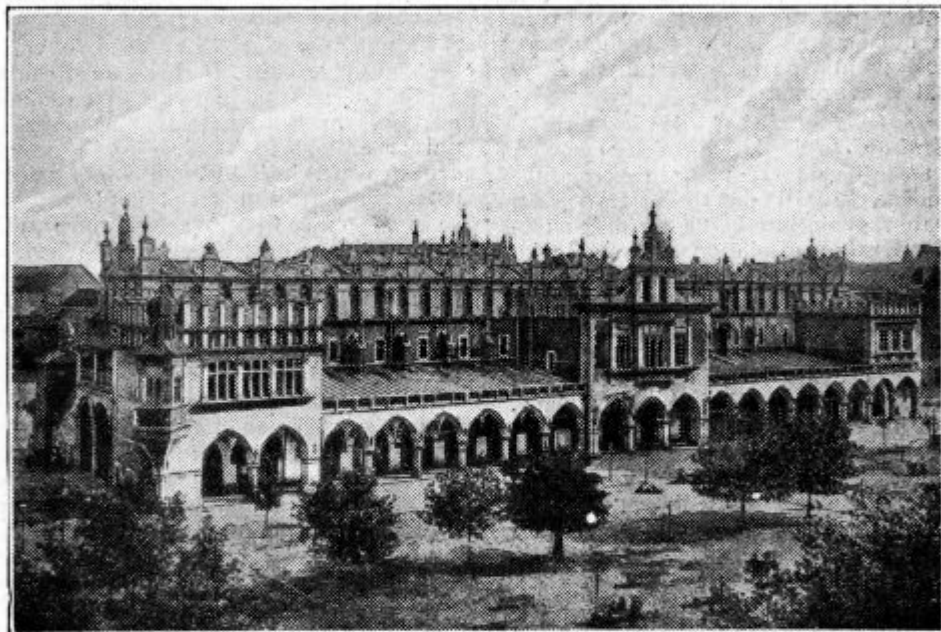
Marie, dir bring ich ein Wachsherz,
Heil du meine Herzenswund.
Heil du mein krankes Herze —
Ich wil auch spät und früh
Inbrüstiglich beten und singen:
Gelobt seist du, Marie.

Na oltarju, ki je ves iz zlata in slovnove kosti, je čudodelna slika Matere božje. V kapeli je polmračno; to je ona

osvetljava, ki človeškega duha najbolj napolnjuje z občutjem skrivnostnega in nedoumljivega. Oltar blešči v draguljih. Zlato sije kakor daljne zarje. Iz njegovega bleska vstaja temnopolti obraz Marije in Jezuščka. Na glavi imata diadem; plašč je ves posut z dragulji. Tajinstvena kakor boginja iztočnih dežel gieda Marija z zlatega ozadja; nje oči so nekam začudeno uprte v nekaj, kar je onkraj končnega in minljivega. Na obrazu se ji poznata dve zarezi — baje od husitskega meča. Odkod je prišla ta slika, ki jo verno poljsko ljudstvo tolikanj obožuje? Nje varuhi, beli menihi pavlinci, vedo po-

beseda, odmevajo v akustičnih dimenzijah velike cerkve. Ob Marijinih praznikih se baje zberejo v Čenstohovi stotisoči romarjev. Narodne noše dajejo tej množici nepozabno slikovitost. Ob lepih večerih se vrše pompozne procesije in množice vernikov prihajajo včasih v pravo ekstazo.

Bil sem priča take ekstaze, čeprav le v neznatni podobi. Stal sem na pragu kapelice. Potihoma se približa skozi mračno cerkveno ladjo majhna skupina romarjev. Spredaj so nosili bandero; za njim je stopal župnik ali kaplan, tik njega še neki boljše oblečen človek, nemara učitelj, nato pa

Sukiennice

vedati samo legende. Baje je delo apostolskih rok. Imeli so jo pri sebi puščavniki v libijskih pustinjah. Preko Bizanca je po križarjih prišla na Poljsko. To je ena podmena, a ne edina. — Nad oltarjem se vzpenja visok gotski strop, okna z vitražami diskretno zmanjšujejo dnevno svetlobo; kakor privid Onega sveta vstaja slika pred klečečimi verniki in nema blešči nad morjem človeških misli, želja, bede in obupa, nad človeškim življenjem in smrtjo.

Popoldne je, delavnik, toda kapela je polna ljudi. Skoraj vsak dan prihajajo romarji. Stare poljske Marijine pesmi, preproste kakor je preprosta kmečka

skupina kmetov in kmetic. Ko so pojed Marijino pesem prihajali do kapele in zagledali njo, cilj hrepenenja in morda utrudljivega romanja, so jim obrazi posineli od zamaknjenosti. Mišice so trepetale v konvulzivnih krčih. Oči so bile napete kakor od groze. Videlo se je, da se bodo v tej silni napetosti vsak hip obilno vlije solze. Na mah, kakor bi jim kdo odsekal glasove, je prenehalo petje. V polblazni ganjenosti so se bili vrgli na tla in jih poljubljali. Drsaše na kolenih so vstopali v kapelo čudodelne Matere božje.

To so, pravijo, lurdski prizori.

Čez nekaj časa so se nekeje zadaj, na koro, ki je bil skrit v temo, oglasile

fanfare. Zvonovi so zazvonili. Obrazi vernikov so se zamaknjeno uprli v sliko in blesk zlata je padel po njih kakor žarek milosti. Godba na pihala je zaigrala sugestivno učinkujočo skladbo v čast Čenstohovski Mariji. Zlat zastor se je počasi spuščal preko slike in vizija Onega sveta je izginjala lahko kakor sen, kakor fantom vročične zamaknenosti. Stvar je bila imenitno zrežirana. Svetlobni in akustični efekti so zvijali živce z neodoljivo prodirnostjo.

Ogledali smo si še zakladnico, viteške dvorane, videli vnanjost nekdanjih kraljevskih apartmanov in šli okrog samostana s križevpotnimi kapelicami. Nad pokrajino se je večerilo in tiha otožnost je dihala z vseh strani. Visok zvonik, najvišji na Poljskem, je kazal k zvezdam.

Krakov, to je kajpak druga stvar: Na postaji smo večerjali in okrog ure polnočne krenili po tihih, starinskih ulicah v svoje hotele. Takle nočni prihod v Krakov ni slab: vsako starinsko mesto dobiva ponoči izrazitejšo podobo.

Krakov je staro poljsko mesto. Po neki legendi ga je osnoval vojvoda Krakus, oče mitične Vande; tako vsaj čitamo v »Guide illustré« in izvemo, da je bil že v 10. stoletju znano mesto. Boleslav Smeli je v 11. stoletju premestil svoj sedež iz Poznania v Krakov; posihmal pa vse do Sigismunda III. (l. 1595) je bila tu prestolnica poljskih kraljev. L. 1241. so mesto razrušili Tataři; sto let pozneje je imela Poljska srečo, da jo je vladal kralj Kazimir Veliki, ki je zgradil več cerkva in palač, ki še danes razodevajo njegovo veličino; iz tega časa so znamenite Sukiennice na glavnem trgu, grad Wawel in prva poljska univerza, ustanovljena leta 1364. Pod dinastijo Jagielloncev (v 15. in 16. stoletju) je bil Krakov na višku svojega vpliva. Šteli so ga med najlepša mesta v Evropi.

Kralj Sigismund je zbog tega premestil svoj sedež v Varšavo, ker je požar uničil krakovski Wawel. Poslej se Krakov ni več vzpenjal višje, marveč je neizprosno nazadoval. Šele moderno življenje mu je prililo novega soka v zamrle žile. Njegova politična usoda je potekala tako kot obča usoda Poljske: po delitvi ga je najprej dobila Avstrija, za Napoleonovih časov so ga pridružili Varšavski vojvodini kot za-

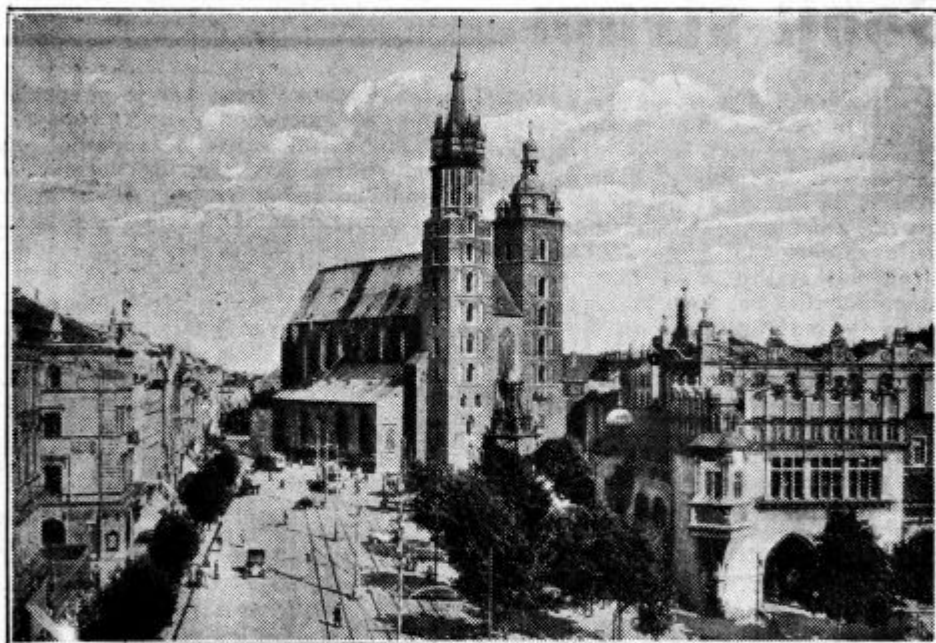
rodku obnavljajoče se Poljske, od leta 1815. do 1846. je tvoril neodvisno republiko, potlej pa so ga znova zasedli Avstrijci in njegova usoda se je do osvobojenja razvijala v enoličnosti gališke provincije. Izza svetovne vojne se ga spominja marsikak naš človek; odtlej pa do danes se je v tem ali onem izpremenil, narasel, se pomladil in olepšal; življenje teče zdaj svobodneje in polnejše, v parkih, ob Visli, na Wawelu je veselo ob večerih; v starem ghettu je svet še vedno svojevrsten. Toda preko starin bujno poganja nov svet; »Palača tiska« kipi v bližini ghetta v nebo in velik radijski zvočnik z njene strehe uganja z ljudmi clownske zabavo...

Kajpak, povedati bi se dalo še veliko, zakaj Krakov je brez pretiranja zanimivo mesto; poljske Atene mu pravijo, ker je tu najslavnejša poljska univerza, sedež Akademije in vrsta drugih centralnih kulturnih naprav in ustanov. Wawel je treba pogledati, to se ume ob sebi; slovanski romantiki pojo o njem — od Kremlja in Wawela do Hradčan, to so velike besede, a s Kremljem ni nič več, tam so boljševiski, med Wawelom in Hradčani je malo stikov, sicer pa: »razkrili svoje peroti, slovanski orel...« Torej na Wawelu so divne dvorane nekdanjih kraljev s predragocenimi gobelini in z galerijo renesančnih in baročnih slik. V katedrali so kripte: sredi cerkve je grob sv. Stanislava, ki je škofoval v Krakovu, potem so tu grobnice poljskih kraljev, posebna kriptna pa čuva sarkofaga dveh kraljev duha: Adama Mickiewicza in Juliusza Słowackega. Dalje je treba videti veliki spomenik Kościuszke; ta mož je l. 1794. organiziral iz Krakova vstajo poljskih patriotov; zunaj mesta je njegova mogila, daleč vidna, s prstjo iz vseh poljskih pokrajin; ta običaj mi je prav prikupen, toda spada na ravan: tam je vsak majhen »kopec« že nekaj, pri nas je ničev in naša gora je zares gora. Da, potem Rynek s Sukiennicami (tu je med drugim muzej z galerijo poljske umetnosti: celo poglavje zase), dalje ne smeš brez človeškega greha prezreti divne Marijine cerkve, na znotraj ene največjastnejših stavb, kar sem jih kdaj videl; arhitektura, skulptura, slike, dekoracije, to je simfonija samih najlepših tonov. Na Rynku je velik Mickiewiczov spomenik. A propos, spomenik tega poljskega

poeta je na Poljskem mnogo; ima ga vsako mesto, ki količkaj da nase; mi smo Prešernu postavili samo enega, pa še s tem imamo sto zadreg; niso li potakem Prešernove kleti praktičnejša počastitev? Vitraže, ki jih je naslikal genialni Wyspianski za frančiškansko cerkev, so tako čudovite, da jih je treba videti; toda tega, kar je treba videti, če si v Krakovu, je toliko, da me je sram, ker nisem marsičesa videl; tako je, kadar te čas preganja in denarna suša tudi.

Gališki Židje? Ne bi videli Krakova, če ne bi pogledali k njim; celo predmestje, Kazimierz, je njihovo. Ko smo

linga, kdo ve — v eni tistih ulic Krakovskega ghetta, ob lepem gališkem večeru, ko so preroki modrovaje stali pred hišami in ko je po dvoriščih uganjal svoj živ-žav njihov umazani naraščaj. Ti Židje so kajpak pravoverni, čitajo hebrejske knjige, govore jiddiš narečje ali jezik, strogo spoštujejo stare običaje; ne brijejo se kot pri nas dobri očetje kapucini, okrog uhljev se jim opletajo dolgi »pajesi«, na glavi nosijo velike kape ali pa tudi majhne, črne čepice; pri nas imajo take stari, spodobni gospodje zvečer, ko gledajo skozi okna. Kaftani so spodobno mastni in oni študent, ki je pri židovskem

Glavni trg v Krakovu s cerkvijo sv. Marije

se vozili tja, sem si v avtobusu beležil imena z napisov nad trgovinami. Evo par takih imen: Fischgrund, Vogelsinger, Bibelmann, Nebenzahl, Goldwasser, Fronnwitz, Blumenkranz, Geizhals, Kleinmüntz, Löwenherz, Rosenzweig, Klapholz, Liebling, Rundstein, Tannenbaum. Proti večeru me je znova zamikalo v njihovo četrt; z dr. Rapedtom sva jo mahnila peš v tiste tihe in umazane ulice, da si natančneje ogledava te žive ilustracije k svetemu pismu stare zaveze; zares, bradači v kaftanih so taki, kot bi bili ušli iz biblije. Ko sem jo nekoč čital, sem si n. pr. Izaijo predstavljal natančno tako kot sem srečal — Löwenherza ali Lieb-

sopotniku uganil, kaj neki je jedel pred tremi dnevi, ker mu je v bradi obtičal fižol, bi utegnil na kaftanih najti še druge sledove ritualne kuhinje; toda, ljudje božji, to izginja, mladi že bolj pazijo nase, saj so Židovke, dokler so mlade, take kot vsa dekleta na svetu. Med krakovskimi lepoticami, ki so se sprehajale blizu ghetta, sem skušal Židovke razločiti po nosovih, pa sem spoznal, da je to jalovo; namestu da sem iskal krive nosove, bi bil rajši iskal prave, ker je le teh manj in izjeme se vedno bolj opazijo. Naposled, zvečer je proučavanje ženskih nosov skoro da nevarno, ker jih ni malo, ki ti nudijo obsežnejši repetitorij anato-

mffe; tako sva se, pravičnika, rajši lepo umaknila v sredino mesta in sedla za mizo s poljsko pečenko in pivom, napijajoč vsem lepim krepostim.

Ure v Krakovu so kmalu odtrobentale (nikar se ne čudite: če pridete kdaj na Rynek, poslušnite, kakšna godba naznanja ure). Treba se je bilo posloviti in vsako slovo ima neko sentimentalno noto. Ali se še vidimo kdaj? Večer je bil in starodavni Krakov se

nam je odmikal v zabrisanih silhuetah, za katerimi so počasi ostajale samo dolge vrste luči, dokler niso tudi te izgubile v temi. Sopihanje vlaka se je izgubljalo na molčeči ravnini. Voz se je gugal, glave so kimale — po vseh lepih vtisih nam ostaja samo potreba počitka in sna. Vlak hiti proti meji, Zabrzdyowicze se pojavijo: Ave, Polonia! — Našega pisanja je že skrajni »konec ino krajc«.

A. Beg

Gobji strupi

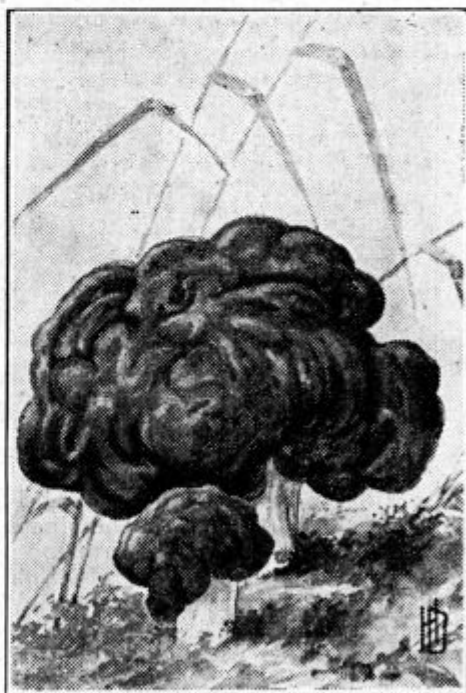
U poraba gob za človeško hrano je stara, kakor je star človeški rod sam, saj je bil pračlovek bolj kot je današnji rod navezan na hrano, ki mu jo je nudila narava. Zato se je brezdvomno prav kmalu zatekel tudi h gobam. Seve so morala biti takrat tudi zastrupljenja mnogo številnejša, ker še ni bilo izkustev, a tudi protisredstev ne. Prav iz teh vzrokov navaja tudi zgodovina starega veka več primerov zastrupljenja z gobami. Veliki pesnik Evripid je izgubil v enem dnevu ženo in tri otroke zaradi zastrupljenja z gobami. Ista nezgoda je doletela papeža Klementa VII. in cesarja Karla VI. Seveda zgodovina ne pove, ako jima niso »prijatelji« nalašč servirali take gobe. Znano je tudi, da so že stari Rimljani, Babilonci, Grki in Kitajci zelo radi uživali gobe in z njimi živahno tržili. Gotovo so tudi vsi ti narodi doživeli z gobami neprijetne izkušnje, kar pa jih je vzbujalo le k večji previdnosti, niso se pa zaradi tega odpovedali nadaljnjemu uživanju gob.

Glede števila strupenih gob vlada jo med ljudstvom, a tudi med razumništvom, pretirani in napačni nazori. Marsikdo je mnenja, da je večina naših gob strupena. Resnica pa je, da rase po naših gozdih nad 200 užitnih vrst gob, a dognano strupenih je samo 6 vrst.

Strah pred zastrupljenjem z gobami je vzrok, da marsikdo sploh ne mara uživati gob, drugi pa uživajo le par dobro jim znanih vrst, zato obleže in segnijeje v naših gozdih vagonške množine dobrih gob, dočim drže dobro znane vrste (užitni gaban ali jur) pre-

tirano visoke cene, ker je povpraševanje vsestransko.

Poglavitni vzrok nezaupanja, oziroma strahu je v tem, da večina naših ljudi še vedno veruje, da je mogoče

Pomladanski hrček (lat. *helvella esculenta*), ki je po najnovejših statistikah povzročil v Nemčiji več smrtnih zastrupljenj

zanesljivo spoznati strupene gobe med kuhanjem ali praženjem, ako denemo srebrno žlico v gobe. Ako so gobe strupene, žlica počrni, dočim obdrži v užitnih gobah srebro svojo barvo. To

naziranje je popolnoma napačno. Srebrno žlico počrtnijo le take gobe — vseeno ali so užitne ali strupene — ki niso bile več sveže, temveč so se začele že razkrajati in pri tem razvijati žvepleni vodik. Nasprotno pa najhujše strupenjače ne počrtnijo srebra, seve ako niso prestare.

Užitni smrček ali mavroh (lat. *morchella esculenta*), izvrstna pomladanska goba, ki je že na prvi pogled ni mogoče zamenjati s hrčkom.

Drugo krivo pravilo je, da so strupene vse gobe, ki prerezane ali pretrgane izpremene barvo t. j., da pomodrijo, počrtnijo ali pozelenijo. Tako izpremembo vidimo pri nekaterih prav dobrih gobah n. pr. pri turku ali kozaku (*boletus rufus*), pri kostanjevki (*boletus badius*), pri peščenci (*boletus variegatus*), pri užitni sirovki (*lactaria delitiosa*) itd. Najhujše strupenjače pa ne izpremenijo barve.

Tudi neprijeten vonj ali okus nista merodajna pri strupenih gobah, ker nekatere užitne gobe v sirovem stanju nimajo prijetnega okusa n. pr. navadna štorovka (*armillaria mellea*, Hallimasch), druge zopet zapečejo na jeziku n. pr. poprova mlečnica (*lactaria piperata*), dočim smrtnonevarna strupenjača nima zopernega duha ne okusa.

Zanesljivega znaka za razločevanje užitnih gob od strupenih sploh ni. Gobe je treba s pomočjo temeljitega proučavanja poznati.

Izrazito strupenih gob imamo, samo 6 vrst. Med vsemi je najbolj nevarna krompirjevka ali strupeni kukmak, ki se pojavlja v treh barvah: zelena, rumenkasta in bledobela (*amanita phalloides*, a. *mappa*, a. *citrina*). Vse tri imajo po vrhu klobuka bele krpice (ki pa jih lahko dež izpere), vse tri imajo v zemlji liki hruška odebelel koren.

Nadaljnje strupenjače so: mušnica (*amanita muscaria*), vražji goban (*boletus satanas*), svinjski goban (*boletus pachypus*), bljuvna golobica (*russula emetica*) in strupena prašnica (*bovista nigrescens*). Razen teh pa je še nekaj sumljivih, ki jih tudi več gobar ne bo poskušal, nadalje so nekatere ne- užitne zaradi grenkega okusa n. pr. žolčasti goban (*boletus felleus*), žolčasta ježevka (*phaeodon amerescens*), žveplena štorovka (*hxpholoma fasciculare*) i. dr.

Kakor je smešna prevelika bojazen pred gobami, tako je nedopustna lakomiselnost, ako uživa kdo gobe, ki jih popolnoma zanesljivo ne pozna.

Za proučevanje gob in za razlikovanje strupenih od užitnih je potrebna knjiga z opisi in naravnimi barvanimi slikami.* V taki knjigi dobimo tudi navodila za primer zastrupljenja, kakor tudi navodila za mnogovrstno uporabo užitnih gob.

Strup v gobah so preiskovali in še vedno preiskujejo kemiki in farmakologi, toda preiskave so zelo težavne, zato si tudi zadevni izidi često nasprotujejo.

Najprej so dognali strup v mušnicah (*amanita muscaria*) leta 1869 t. j. tako zvani muscarin. Iz 1 kg svežih mušnic se dobi 0.16 g tega strupa, ki že v majhnih količinah učinkuje smrtnonevarno, ker ohromi delovanje srca. Kot protistrup uporablja medicina strup iz volčje češnje (*atropin*). Razen muscarina sta v mušnici še dva druga strupa, ki pa nista dokončno dognana. Eden teh strupov povzroča opojnost, a se lahko razkroji, zato sirup svežih mušnic hujše učinkuje kot suhih ali praženih. Baš pri mušnici so kemične preiskave dognale zelo različne rezultate. V nekaterih primerih so našli le majhne količine muscarina, v nekaterih pa ga sploh ni bilo. Najbrž je pri mušnicah razdelitev strupa odvisna od vnanjih

* »Naše gobec s 75 tabelami. — Cena 50 Din.

življenjskih pogojev in od podnebja. To domnevo potrjuje dejstvo, da v južni Rusiji, Moldaviji in tudi na Madžarskem brez škode uživajo mušnice kot nekako delikateso. V Sibiriji pa pripravljajo iz mušnic neko opojno pijačo. Pri nas so mušnice izrazito strupene, ker tudi posušene ne izgube popolnoma strupa.

Še mnogo nevarnejši kot mušnica so strupeni kukmaki ali krompirjevka (*amanita phalloides*, a. verna, a. mappa). Te strupenjače, ki zahtevajo vsako leto največ žrtev, se dobe pri nas od rane spomladi do pozne jeseni v raznih barvah (belkaste, rumenkaste in zelenkaste). Farmakologi so tudi pri tej strupenjači dognali tri vrste stru-

Strupeni kukmak ali krompirjevka (*amanita phalloides*, a. verna, a. mappa). Najnevarnejša strupenjača.

pa. Prvi strup toksalbuminum učinkuje na človeka smrtno na način fosforja. Ta strup se tudi s kuhanjem ali pranjem ne izgubi. Drugi strup je phalin, ki pa je v teh gobah bolj redek. Tretji strup, nekak alkaloid, kemično še ni pojasnjen. Ker prevladuje enkrat eden, zopet drugi teh strupov, zato je tudi učinkovanje teh strupenjač zelo različno: včasih napade živčevje in možgane, včasih razkrajja kri ali pa se loti prebavil. Pri rumenkasti krompirjevki (*amanita mappa*) so preiskave dognale, da nekatero leto sploh

nima strupa, dočim druga leta učinkuje smrtno. Krompirjevke ostanejo posušene še leta nevarne.

Zastrupljenje se pojavi pri večini strupenih gob ali neposredno ali vsaj par ur po zavžitju. V vseh takih primerih je rešitev mogoča z brzo izpraznitvijo želodca. Pri strupenem kukmaku ali krompirjevki pa se zastrupljenje pojavi šele čez 10 do 40 ur po zavžitju, ko je strup že davno v krvi, zato je rešitev navadno nemogoča. Najboljša pomoč je baje vbrizgavanje grozdnega sladkorja.

Nedavno je naš gobarski veččak opozoril v dnevnikih, da so nemški mikologi s pomočjo zdravniških komisij v Nemčiji dognali, da je dosedaj za užitno gobo smatrani spomladanski hrček (*helvella esculenta* — *Speiselerchel*) povzročil zadnja leta več opasnih zastrupljenj in tudi smrtnih primerov. Pri nas so hrčki sploh zelo redki (rasejo le v peščenih borovih gozdih) in dasi so imenovani članki prinesli obenem jasno sliko hrčka, so se našli med našo inteligenco ljudje, ki so na trgu v Ljubljani plašili prodajalce okusnih smrčkov, češ, da prodajajo strupene gobe. Smrčki imajo obliko stožca, hrčki pa so po vrhu ploščati z visečimi krpami na vse strani. (Primerjaj sliki).

Tudi letošnjo pomlad se je že pripetilo v Nemčiji par zastrupljenj z užitnimi hrčki. Dasi naši ljudje ne razločujejo jasno smrčkov od hrčkov, kakor so pokazali primeri na ljubljanskem trgu, vendar še ni bilo slišati o kakem slučaju zastrupljenja. Ni vsak organizem enako odporen, a tudi ne vsak enako sprejemljiv za gobji strup.

Slavospev na puščavo

Joseph Peyré, pisec »Belega škadronca«, je dobil slovstveno nagrado (*prix de la Renaissance*). Napravil je skoro čudež: pokazal je lepše nego kdorkoli pred njim otožni, globoki čar, ki ovija neizmerno peščene poljane in razgrete planote, suhe in žejne, ne da bi bil kedaj stopil na afriška tla. Knjiga je tako natančna, da so častniki meharisti avtorja vprašali, pod katerim imenom je služil v Adoarju. J. Peyré pa jo je zasnoval od kraja do konca po pripovedovanju svojega brata Emila, vojaškega zdravnika, ki je preživel nekoliko let med meharisti v Mavretaniji ter pozneje z romanopiscem Kesselom in drugimi Francozi zasledoval trgovce s sužnji od etiopske meje do Arabije, vzdolž obrežja in po otočkih Rdečega morja.

150 let platine

Naša doba je tako udarjena na jubileje, da res ne more več zadostiti vsem o pravem času in se zaradi tega kaj rado pripeti, da nad kopico malih in neznatnih, rada prezre velike in pomembne. Sicer pa veljajo tudi jubileji sedem let naprej in nazaj in v tem razdobju se greh že kako popravi. Materialni jubilentje pa tudi niso tako natančni in nam platina prav gotovo ne bo zamerila, če se njene 150 letnice spomnimo šele letos mesto lani.

Leta 1870 je prvikrat uspelo izdelovati platino v palicah, kar je tej dragoceni kovini, ki je bila sicer znana že davno poprej šele odprlo pot na tržišča. Izdelovanje platine v palicah je zasluga francoskega tehnika Chabaneauja. Ne smemo pa misliti, da se je s tem odkritjem takoj začel zmagoviti pohod žlahtne kovine po širni zemeljski krogli. Nobeni izmed dragocenih kovin ni bilo namenjeno tako trnjevo življenje, kakor platini. Sprva je veljala zgolj za zanimivost, s katero niti znanstveniki niti tehniki niso vedeli kaj početi.

Prava industrija pridobivanja platine se je razvila šele nekako 100 let kasneje. Če smo natančni, praznujemo tedaj dvojni jubilej. Ustanovitelj platinske industrije je bil Anglež Wollaston, ki je odkril, kako se platina zvarja.

Vendar pa navzlic temu napredku javnost ni imela niti pojma o tehniških sposobnostih te žlahtne kovine. Povpraševanje po njej ni bilo veliko in tako ni čuda, da so se v Rusiji, ki velja za pradomovino platine, počasi nabrale znatne zaloge te kovine, s katerimi pa niso vedeli ne kod ne kam. Ko je bilo sredi preteklega stoletja v Petrogradu že približno 737 kg platine, je ruska vlada, hoteč s pridom porabiti ta zaklad, sklenila skovati nov platinast denar. Za platinaste rublje so naredili v novčanem statutu izjemo, da nobeden ni bil primoran sprejemati novega denarja. Zaradi tega pa je bilo napram kovancem tudi velikansko nezaupanje po vsej deželi. Kjer se je le dalo, so se novcev izogibali. Vrednost platinastih rubljev pa je bila tudi jako nestanovitna. Venomer je nihala, kakor cena platine na velikih mednarod-

nih borzah. Državi slednjič ni preostalo drugega, kakor da je denar 1845 vzela spet iz prometa. Le malenkostno število novcev je še ostalo med privatniki in ti so postali nekaj desetletij pozneje dragocena kuriozitet.

Leta 1858, ko so se na Ruskem iznova bavili z mislijo, da bi prekovali 900 pudov platine v novčiče po 409 gramov, pa je začela cena platine zelo naglo naraščati. Ruska vlada, ki je dotlej smatrala platinsko industrijo za svoj monopol, je poslej dovolila svobodno trgovino.

Surova platina, kakršna se pridobiva z izpiranjem platine vsebujočega peska, ima nekako 75 odstotkov čiste kovine, ki se izloči s suhimi postopki in nato pretali s pomočjo vročega plamena, ki ga daje pokalni plin.

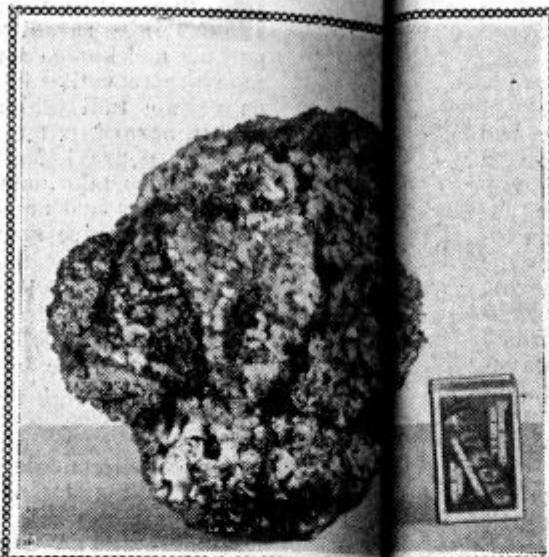
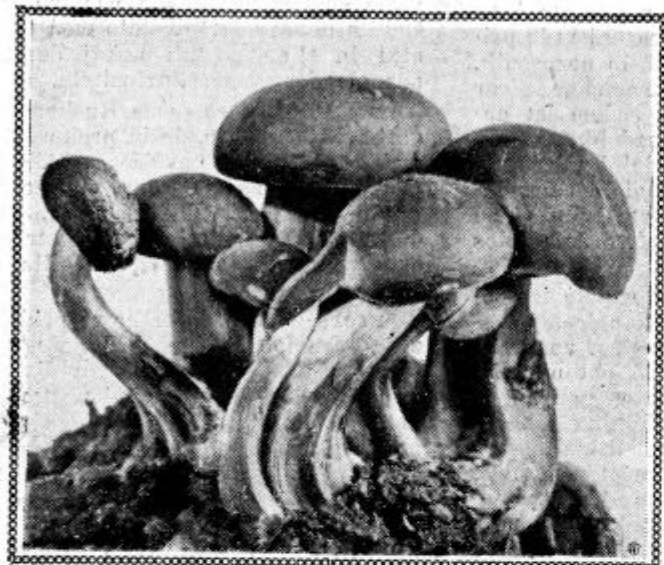
Samorodna se platina le redkokdaj najde. Za največjo najdbo čiste kovine velja 12 kilogramov težka kepa platine, ki so jo izkopali 1830 pri Nižnjem Novgorodu.

O velikanskem pomenu platine je menda odveč govoriti. Zadostuje, če ponovimo besede očeta moderne kemije Liebiga, ki jih je zapisal v svojih znamenitih »Kemičnih pismih«:

»Analiza rudnin bi bila brez platine nemogoča. Rudnina se mora raztopiti, če jo hočemo pregledati in proučiti do dna. Steklo in porcelan pa še mnogo drugih nekovin, iz katerih se izdelujejo talilni lončki, pa niso dovolj odporne za potrebna topila, ki jih v najkrajšem času uničijo. Lončki od zlata in srebra bi se pri potrebnih visokih temperaturah stalili. Platina je cenejša od zlata in pripravnejša od srebra ter v zmernih temperaturah naših peči netaljiva. Kisline in ogljenokisle alkalije je ne načenjajo, tako da vsebuje vse kakovosti zlata in porcelana hkrati. Brez platine morda še danes ne bi poznali sestave večine rudnin.

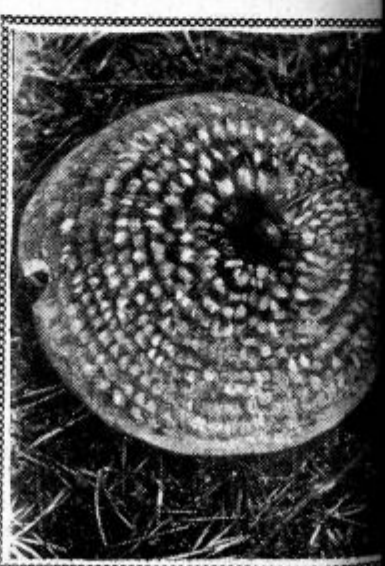
STRUPENE IN UŽITNE GIBE

Zgoraj desno: Navadna lisička (*cantharellus cibarius*) je tudi pri nas splošno znana in priljubljena goba. Pred drugimi gobami ima prednost, da ni nikoli črviva in ostane dolgo sveža. Posušena je dobra le, ako se zmelje v prašek.

Zgoraj levo: Izredno lepa skupina užitnega gobana ali jurja (*Boletus edulis*). To gobo pozna vsakdo. Paziti je treba na grenkega sovrstnika žolčasti goban (*boletus felleus*), ki je svetlejši in pod klobukom rožnate barve. Ta goban sicer ni strupen, toda tako grenkega okusa, da ga ni vredno jesti. Pri nas se ne dobi.

Zgoraj v sredi: Izredno orjaški drevesni smrček (mavrah), ki je tehtal 1 1/2 funta. Našli so ga v Sloveniji. Pri nas se ne dobi. Spodaj levo: Slinavka ali ovčarka (*boletus granulatus*), ki je izborna goba, toda pri nas le redko. Klobuk je širok, rjavkaste ali rdečkasto rumene barve, po klobuku in pri vrhu kocena pikčasta, pri vlažnem vremenu prevlečena z rjasto lepljivo sluzjo. Sluzjo je treba odstraniti, da se ne klobuka sleči. Spodaj v sredi: Rjavi ježek ali srna (*hydnum imbricatum*) je mlada prav dobra goba. Paziti je treba, da je ne zamenjamo z grenko sovrstnico, žolčastim ježkom (*phaedon amarescens*), ki tudi pri nas splošno znana strupena goba.

H. G. Wells

Demant

Ia demant je bil slavnega Mohinija Padišaha, ki je po svoji lični opravi slovel tako v Londonu kakor v svoji deželi. Na svoji grdi zamorski glavi je nosil gorostasen turban, ozaljšan z omenjenim demantom. Pa je prišel noj, ga kavnil s kljunom in požrl. Ko pa je videl, da Indec udeluje kakor hudič v kropilniku, je brzkone sprevidel, da se je pregrešil, zato jo je urno pobral med svoje vrstnike in se pomešal mednje, da ga ne bi spoznali.

Vse to se je zgodilo hitreje, nego se da povedati. Jaz sem med prvimi pritekkel na krik žrtve in videl, kako ta pagan kolne vse bogove vpričo dveh pomorščakov in čuvaja nojev, ki so vsi trije hoteli popokati od smeha. Sicer pa je to res čuden način, kako se izgubi dragulj. Čuvaja ni bilo tedaj zraven, zato ni mogel vedeti, katera ptica je bila zakrivila tatvino. Potakem je bil demant kratko malo izgubljen. Po pravici rečeno, me to ni kdo ve kaj presunilo, kajti ta Indec nam je že čez nemoč čvekal o svojem demantu, odkar je bil na krovu.

Na brodu se taka zgodba raznese ko blisk. Četrť ure pozneje se niso več o ničemer drugem pogovarjali. Padišah je šel in skril svojo nevoljo v svoji kabini... Pri večerji se je čemeril za mizico v družbi dveh drugih Indov. Kapitan se je malo pošalil z njim in Padišah se je močno spotikal ob tem. Potlej se je okrenil k meni in mi potihem zapupal, da ptičev ne mara kupiti, a da hoče na vsak način dobiti nazaj svoj demant. Zahteval je, naj se ravna z njim kakor z britanskim podanikom, češ, da ima pravico do tega. Njegov demant se mora najti po vsaki ceni: od tega ne popusti niti za las. Ako treba, se bo pritožil na lordsko zbornico.

Vendar čuvar nojev je spadal med one omejenice, ki jim ni možno vlti novo misel v glavo. Odločno se je uprl nameri, naj bi dal perotnini zdravilo, kakor so mu svetovali. Imel je nalog, hraniti jih na ta in ta način, negovati jih tako in tako, drugače bi utegnil izgubiti svojo službo. Padišah bi bil rad, naj se uporabi preiskovalna igla ali sonda, toda to je priprava, ki se — kakor veste — ne dá upotrebti pri ptiču.

Ta Padišah je bil, kakor večina teh preklemskih Bengalcev, pravi pravdoham in govoril je naravnost, da bo dal perotnino zarubiti in da bo tožil zanjo. Vendar star gospod, ki je menda imel sina odvetnika v Londonu, je izjavil, da to, kar tič požre, postane ipso facto sestavina tega ptiča samega in da bi Padišah smel kvečjemu zahtevati odškodnino; pri vsem tem bi se nasprotna stranka lahko sklicevala na tožilčevo nemarnost. Nobenih zahtev ne more imeti nasproti noju, ki ni njegov. Te trditve so Padišaha hudo vznemirile, tem bolj, ker se je večina izmed nas izjavila, da je to naziranje pravilno. Na krovu ni bilo nobenega pravnika, ki bi mogel rešiti problem. Zato je vsakdo trdil, da se bolje spozna v tem od vseh drugih.

Ko smo nazadnje pustili Aden za seboj, se je po vsem videzu pridružil splošnemu mnenju. Nojarja je potegnil na stran in mu predlagal, da naj proda vseh pet živali. Iz tega se je izcimilo živahno pričkanje drugo jutro pri zajtrku. Nojar je izjavil, da ne sme razpolagati s pticami, ki so mu bile poverjene, in nobena reč ga ni mogla premakniti. Pravil pa je baje Padišahu, da se je neki Evrazijec, po imenu Potter, že ponudil, da bi jih kupil. Zato nam je

Padišah urno vsem sporočil, kaj misli o tem Potterju. Vendar pa je bila menda večina med nami mnenja, da je Potter pokazal veliko bistrumnost in jaz zase prav dobro vem, ko sem slišal, da je med našim pristankom v Adenu Potter brzojavno vprašal v London, ali bi smel kupiti ptice, da sem samega sebe zmerjal s starim kozlom, ker sem zamudil toli krasno priliko.

V Suezu je Padišah jokal, jokal pristne solze, ko je zvedel, da je Potter postal lastnik nojev, in mu je na mestu ponudil za vseh pet vsoto 250 funtov, to se pravi nad dve sto odstotkov tega, kar je Potter plačal zanje. Potter je odgovoril, da ne bi dal za nobeno ceno niti enega peresa in da jih misli drugega za drugim poklati, dokler ne najde demanta. Pozneje, ko je stvar dobro pretehtal in pretuhtal, je bil manj trdovraten. Ta Potter je bil strašanski kvartopirec, ki je znal sijajno igrati. Zato bi jaz skoraj verjel, da je videl v tej zadevi samo način, kako bi preizkusil svojo srečo. Vsekakor je v šali predlagal, da bi prodal ptiče posamezno na dražbi, vsakega drugemu kupcu, z izklicno ceno 80 funtov na glavo, pridržujoč sam sebi pravico, da obdrži enega in poskusi srečo.

Povedati vam moram, da je imel zadevni demant veliko vrednost (judovski draguljarček, ki je potoval z nami, ga je cenil na 3 ali 4 tisoč funtov, ko mu ga je bil Padišah pokazal). Ta misel, da bi vadljali za noje, se je sprejela z navdušenjem. Slučajno pa sem poprej ponovno govoril z nojarjem o tem in onem in po naključju mi je nekoč zaupal, da je eden ptičev bolan in da trpi za slabo prebavo. Tisti ptič je imel na repu skoraj povsem belo pero. Po tem sem ga lahko spoznal. In ko sem drugo jutro videl, da se je prodaja pričela s tem, sem hitro ponudil 90 funtov na prvo dražitev 85 funtov, ki jih je dajal Padišah. Gotovo sem si bil preveč v svesti in prejasno sem kazal željo, da bi se mi prisodila ta žival, zakaj nekateri so to pripomnili in si pripovedovali, da moram imeti kak poseben migljaj. Kar se tiče Padišaha, se je tako ljuto gnal, kako bi ga dobil, da je bil videti kakor iz uma. Naposled ga je odnesel trgovec z demanti za 175 funtov, in Padišah je zavpil 180 funtov, vprav v trenutku, ko je kladivo že udarilo — tako je vsaj trdil Potter. Bodisi kakor koli, zdaj je bil židovski dragu-

ljar njegov neoporečni lastnik in kakor hitro smo ga izročili, se je oborožil s puško ter ga ustrelil. Potter je otepal kakor besen, ugovarjal, da bo to škodilo prodaji ostalih treh nojev; kar pa se tiče Padišaha, vam ni treba praviti, da se je vedel nalik popolnemu bedaku.

Judek ni nad mero jadikoval ob svoji smoli. Toda Potter ni maral nadaljevati prodaje prej, nego je točno in določno izjavil, da se poslej živali dotičnim dobitnikom ne bodo mogle izročiti prej, nego bo prodaja povsem pri kraju. Judek je govoričil, da gre za čisto izreden slučaj, in ker je vse kazalo, da se bo pričkanje zavleklo v nedogled, so stvar preložili na drugo jutro. Pri večerji se je pomenek zopet vnel. In rečem vam, da je bilo razburjenje veliko, toda na koncu je zmagal Potter, saj mu ni mogel nihče ugovarjati, da bo tem gotoveje dobro prodal svoje noje, če jih čuva vse do konca, in vsi so se morali ozirati na njegovo kar se da pošteno ravnanje. Postarni gospod, ki je imel sina advokata, je nadalje izjavil, da je dobro pretehtal vse razloge za in proti: če bi razparali žival in našli demant, se nikakor ne more trditi, da človek ne bi bil dolžan vrniti demanta istinitemu lastniku. Pripomnil sem, kakor vem, da bi demant tedaj padel pod zakon o najdenih zakladih — kar je bilo vobče točno. To je vzbudilo nov prepir, nič manj vroč od prejšnjega; končal se je s tem sklepom, da bi bilo nespametno potolči noje na krovu. To videč, nam je stari gospod z obilico juridičnih izrazov skušal dopovedati.

da ta prodaja ni nič drugega ko loterija, torej nezakonita.

Pri vsem tem pa je bila naslednje jutro dražba jako živahna. Dejstvo, da si imel sedaj samo štiri možnosti namestu petih, je pognalo cene precej kvišku. Te pošastne ptice so se prodajale poprek po 227 funtov in — čudna reč — Padišah si ni nabavil nobene... niti ene same. Trobuzljal je veliko preveč in jel vsakokrat govoriti o rubežni, kadar je bilo treba več ponuditi. Potter pa ni storil ničesar, da bi mu dal kako prednost. Eden od nojev je pripadel nekemu dobrodušnemu oficirčku, drugi malemu trgovcu in tretji strojnikom, ki so bili zložili denar. Ko je bilo končano, je bilo zdajci Potterju silno žal, ker jih je prodal, češ, da pri tem izgubi čistih tisoč frankov, saj po vsej priliki ne bo nič našel v onem, ki si ga je bil prihranil, toda prav se mu godi, saj je bil vselej pravi bebec. Ali ko sem ga povlekel na stran in si skušal dobiti njegovo naklonjenost, da bi mi zadnjega prepustil po prijateljskem dogovoru, mi je izpovedal, da ga je že otujil nekemu politiku, ki je bival na krovu in ki je ob svojem prostem času proučeval indske šege in društvena vprašanja. Oni je bil prodan za tri sto šterlingov.

Skratka, v Brindisiju so izkrcali tri od teh nesrečnih ptičev (navzlic ugovarjanju starega gospoda, ki je zagotavljal, da se to protivi carinskim pravilom), pa tudi Potter in Padišah sta nas ostavila. Indcu je bilo videti, kakor da hoče popolnoma poblazneti, ko se mu je na ta način, bi dejal, demant razkropil po svetu. Ponavljal je vsem, ki

so ga morali poslušati, da bo dal zapleniti (drugo mu ni rojilo po glavi), in je dal svoj naslov vsem, ki so bili kupili ptiče. Tako, je rekel, se ne bodo mogli izgovarjati, da mu niso vedeli kam vrniti demanta. Vendar nihče med njimi se ni zmenil za njegov naslov in nihče mu ni hotel dati svojega. Ej, to vam je bil lep dirindaj na obrežju, to vam povem. Slednjič so se vsi odpeljali vsak s svojim vlakom. Jaz sem nadaljeval vožnjo s parnikom do Southampto-

na. Ondi sem gredoč iz luke videl zadnjega od nojev, namreč onega, ki so si ga nabavili strojniki. Čepel je poleg brvi v podolgovati košari, čudni in čelarni nakitnici za tako dragocen demant, ako ga je sicer istinito imel v svojem životu...

Pa konec zgodbi? I, saj sem vam ga zdajle povedal. Razen ako... morebiti... Pač, nekaj bi jo utegnilo kolikor toliko pojasniti. Nekako teden dni po svojem prihodu sem korakal po Regentovi ulici, da bi si nekaj nakupil, in koga zapa...im?... Moj Padišah in moj

Potter se vodita izpod roke in videti jima je, kakor da sta prav okrogla! Ako človek natanko preudari, se ne more ubraniti misli, da...

Kajpak. Tudi ta misel mi je prišla. Samo, razumete, o tem ni dvoma, da je bil demant pristen. In razen tega je bil Padišah visoko čislán Indec. Njegovo ime sem videl po dnevnikih... videl sem ga celo pogostoma. Ampak, kakor ste rekli, ali je bil noj v resnici pogoltnil demant? To je pa drugo vprašanje. (N. K.)

Neznana naselbina

Sovjetska akademija pošilja na leto po več ekspedicij za raziskavanje sovjetskih dežel. Ena teh odprav je na obrežju Severnega Ledenega morja pri izlivu reke Indgirke odkrila veliko naselje, ki ni doslej zaznamenovano na nobenem zemljevidu. Izkazalo se je, da so ti prebivalci — okoli 500 duš — živeli brez vsake zveze z zunanjim svetom. To so Rusi, vendar govore starinsko ruščino, kakršno poznamo iz pismenstva 16. in 17. stoletja. Po svojem izročilu so to potomci lovcev na krznaše, ki so se za carja Ivana Groznega tu nastanili. O padcu carstva na Ruskem niso nič vedeli, beseda »boljševizem« jim ni nič pomenila. Udeleženci odprave se zdaj bavijo s tem, da odljudnim samotnikom razlagajo osnovne pojme marksizma, sovjetski sestav in Ljeningov pomen.

Adolf Koelsch

Ptički gradijo gnezda

Kakor da je navdal ptice v teh srce razveseljujočih pomladnih dneh proroški duh! Kakor da se ne ženijo samo zato, da se po veselem ženitovanju vdajo spet prejšnjemu življenju. Vedejo se kakor da bi vedele prav natanko, da ima taka vesela ženitev tudi posledice. Še celo tako se zdi, da vedo ptički, kakšne bodo te posledice, še pred veselim ženitovanjem. Povsod vidimo, da znašajo ptički gnezda že med prvimi pesmimi svoje pomladne ljubezni. Kakor da bi vedeli, da bo treba jajčka nesti, gradijo že vnaprej gnezda. Dogodke, ki pridejo šele čez tedne, slutijo tako naprej in se pripravljajo na nje. Celotne ptičke samce, ki se jim pač ni treba bati, da bi jim bilo treba leči jajčka, muči skrb za veseli dogodek, ki se pripravlja. Tudi ti pomagajo graditi gnezda prav kakor da bi vedeli, kaj čaka njihove drobne ženke. Drobni kraljiček celo zgradi sam najprej gnezdo in si poišče šele potem, ko že ima varni dom, ljubo družico. Ta slutnja bodočih dogodkov gre še dalje. Kakor da bi vedel ptičji parček, koliko jajčk bo izlegla samica in koliko prostora bodo rabile te in mladi rod, ki se izleže iz njih, napravijo tudi primerno veliko notranjščino gnezda. Samica sedi potem mirno v gnezdu, kakor da se zaveda, pod kakšnimi okoliščinami se morejo izvaliti mladiči. Vidimo, da delajo ptički nekaj, kar je smiselno le tedaj, če vedo za bodoče dogodke.

Človek z nepokvarjeno miselnostjo, ki prvič opazuje te dogodke in malo pomisli o tem, bo zmajal z glavo in rekel čudež. S tem hoče pač reči, da se ti dogodki v bistvu ne dajo zapopasti. Zapopasti se namreč pravi, pokazati pri kakšnem dogodku na vzroke, iz katerih je nastal ta dogodek. Že nastalo postane tako umljivo šele z ozirom na prošlost. To je način umevanja, kakor je navadno pri kavzalnem (vzročnem) načinu razlaganja. Če pa gradi ptič gnezdo za jajčka, ki jih še nikjer ni in jih gradi celo v pravilni obliki in velikosti, moramo postaviti šele bodoči dogodek že za vzrok sedanjemu dejanju. Ker pa to nikakor ne gre, stojimo naenkrat pred pojavom, kjer odreče naša običajna kavzalna razlaga. Pa smo pri čudežu!

V znanstvenih knjigah najdemo vsekakor eno besedo, ki kljub vsem tem težkočam tak dogodek na videz vzročno pojasni. Ta čarobna beseda je: nagon (instinkt). Če postavimo to besedo, ki znači neki prirojen načrt za delo, za začetek dogodka, jo uporabimo kakor pojme sunek, pritisk, pogon in slično pri premikanju mrtve krogle ali kakega stroja. Pri tem seveda gradimo zase in za druge iluzijo, da je graditev gnezd in vse okoliščine tega dela razumeti kakor navaden mehaničen pojav v mrtvem carstvu narave. Nekateri učenjaki pravijo, da sproži že nabreklost zarodnih žlez in nastop nekih sokov v njih, ta delovni načrt, ki se potem odvije kakor sproženo pero v uri. Drugi raziskovalci živalskega življenja pa skušajo razložiti to čudovito, skoraj bi lahko rekli smotreno zadržanje ptic kakor da je podobno človeku, ki si nekaj začrta in tudi izpelje. Kar to pravijo, da je pri pticah ta načrt in njega izpeljava prepuščena skupni pameti dotičnega ptičjega rodu. Od teh razlag je pa prva prav gotovo napačna, druga pa se lahko zelo narobe pojmuje.

Kadar hoče stavbenik graditi hišo, se odigra pri tem prav očitno tale potek stvarjenja. Najprej se stavbenik odloči, da bo gradil. Letni čas pri tem ne igra nobene vloge in je stavbenik zato vedno zmožen, če je le zdrav. Nato napravi načrte za hišo, kar se zgodi tako, da spremeni sliko, ki jo ima v duhu, v nekaj shematičnih risb, v katerih določi odnos poedinih prostorov, kako bodo razvrščeni, kadar bo hiša gotova. V te načrte so vdlane vse lastnosti nove hiše, torej njeni temelji, velikost in oblika po želji naročnikov. Ko izvrši stavbenik ta načrt, je nova hiša uresničenje njegove zamisli, torej brez telesnega povzročitelja, ki je bil človeku v glavi in ga je ta uresničil.

Kaj se pa godi, ko se pripravlja ptica na graditev gnezda? Najprej opazimo, da niso ptice vsak dan zmožne in pri volji, da gradijo, temveč gradijo le takrat, kadar se pričnejo ženiti, kar je v letu točno določena doba. Ptice si ne delajo nikakih načrtov. Ko ptica gradi gnezdo, zapade polagoma neki sili, da to dela, prav tako kakor jo žene neka druga sila, da je in se osiplje

Prav kakor ptica ne uživa nekaj poljubnega, tako tudi ne gradi poljubno. Prav od začetka graditve gnezda gre vse njeno delo v neki smeri, ki je za vsako pleme natančno določena. To nam kaže, da ima vsak ptičji par še neki breztelesni faktor, ki daje delu smer, da postopoma nastane prikladno gnezdo.

Prvi znaki smotrenega dela se pokažejo v izbiri prostora za gnezdenje, ki je kaj različen pri raznih rodovih. Drugi znak za obstoj smotrenega načrta je okolnost, da si izbere ptica iz kopice raznega gradiva le določene gradnike za graditev gnezda. Pri tem daje vsak rod nekim gradivom posebno prednost ali se smatra celo en sam gradnik sposoben za dosego svojega namena. Vrabec je n. pr. zadovoljen z vsako holozo (šaro), ki jo najde v bližini, lastavka zida skoro izključno iz blata, sinica iz mahu in druge ptice vsaka na svoj način.

Pri graditvi sami postane učinkovitost smotrenega dela še očitnejša. Gnezdo dobi določeno obliko, to se pravi, da ptič razvršča nanošeno gradivo za vsak rod drugače. Vrabec gradi svoje plosko gnezdo, koš ga lepo zaokroži in vzboči, povodni kos pa napravi zraven še streho in stranski vhod ter obesi svojo li-

šico v vrbov grm. Oblika gnezda in njegova prostornost odgovarja številu jajčk. Pri obložitvi gnezda je tudi že poskrbljeno za prostor mlademu rodu in je natanko odmerjeno, če bodo ostali mladiči dalje ali manj časa v gnezdu.

Če primerjamo to delo s človeškim delom pri zgradbah, vidimo, da je med obema vendar silna razlika. Ptič plete svoje gnezdo vedno enako in je vse delo za vedno brez vsakega napredka. In dela rod za rodom vedno enaka gnezda, kakor ostane enaka njih pesem in barva. Pri ptičjem delu ni nič stalnega, temveč so vse te tvorbe prehodnega značaja. Zato ne moremo reči, da je med človeškim grajenjem in med ptičjim, le ta razlika, da gradi človek zavedno, ptič pa nezavedno. Razlika je mnogo večja in lahko rečemo, če rabi-
mo primerjamo iz rastlinstva, da je gnezdo tako urejeno, da izrase iz njega ptič, kakor cvetje iz drevesa. Človek nima te plati svoje duševnosti razvite in je zato prisiljen s težavnim delom dopolniti, kar mu ni dala mati narava.

P. S. Tako sodi Koelsch. Če opazujemo pa n. pr. lastavke, vidimo, kako si ogledajo, ko pridejo iz Afrike nazaj, svoja gnezda in jih izčistijo ter popravijo. Le če je zasedel njihovo gnezdo vsiljiv vrabčji par ali pa je izginilo gne-

RAZVOJ LETALSTVA

Balon, ki je nosil s seboj ovco, petelina in raco, je lepo enakomerno plaval po zraku in se, ko je zrak v njem izgubil svojo toploto, polagoma spustil k tlam. To je bilo očitno znamenje, da bi lahko tudi človeka vzdignil v zrak, ne da bi mu pretela zaradi tega posebna nevarnost.

Govorica o tem, da naj bi poslali človeško bitje v zračne višave, se je naglo raznesla; vprašali so kralja, kaj on misli o tem. Kralj, ki se je bal nezgode, je ukazal, naj se prva peljeta z balonom dva zločinca, ki sta bila obsojena na smrt. Pilatre de Rozier, pogumen mlad Francoz, se je temu uprl. »Kaj!« je vzkljnil ves ogorčen. »Podli zločinci naj bodo deležni slave, da se prv vzdignejo v zrak? Ne, ne, to se ne bo zgodilo.« De Rozier se je radovoljno ponudil za zračnega potnika in njegovo ponudbo so tudi sprejeli.

zdo, pričnejo graditi nanovo. Mnogo premisleka je treba zato in je naša človeška pamet še daleč preomejena, da bi razumela delovanje komaj za grahovo zrno velikih lastavičjih možgan.

(—kč)

Bobri v Nemčiji

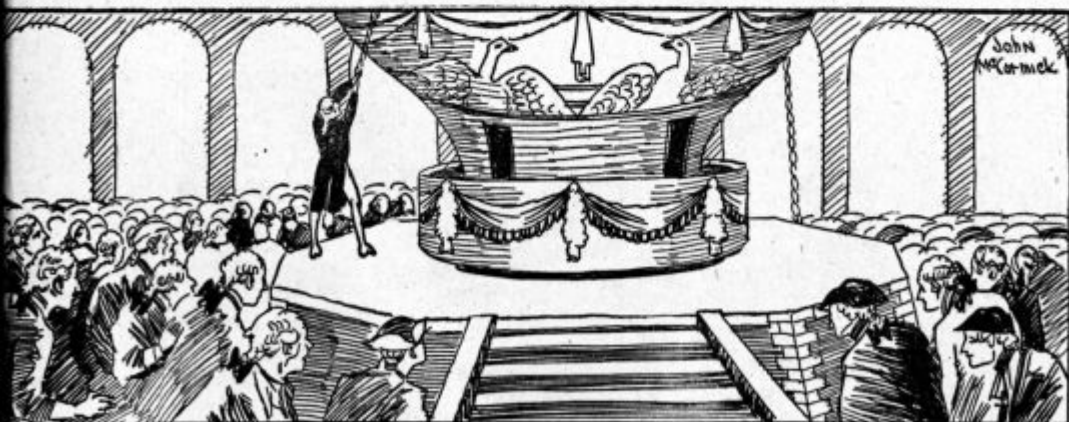
Ob gornji nemški Donavi so po Bavarskem med Pasovom in Ingolstadtom bobre iztrebili med 1850 in 1855. Ob Labi pa živi še nekaj teh veleglodalcev v Anhaltu in na Saškem, med Cjthenom in Magdeburgom (Devinom). Nahajamo jih osobito po rečnih rokavih in po dotokih Sali in Muldi. Tenkovesno štetje l. 1913 je dognalo njih število: 112 odraslih in 76 mladičev v 137 brlogih. L. 1926 je število znašalo le še 163 glav. Vzroki nazadovanja so različni. Najprej so močne poplave škodile mladičem in zanesle zarod iz pokrajini, kjer so bili najbolj zaščiteni. Povsem varni pa niso bili nikjer. Divji lovci so jim stregli po življenju radi drage kožuhovine. Zato jih je državna oblast zavarovala po vseh gozdnatih predelih ob Labi. Tod ne sme pristati noben čoln, prepovedano je približati se do neke razdalje od bregov. Še več, da se bobber otme povodnji, je država dala nasuti pomožne gričke, ki jih ne doseže nobena poplava in kjer so napravili umetne lože in luknje. Ti ukrepi so iz l. 1929. in kažejo razveseljiv napredek pri teh zanimivih živalih.

Koliko poje in popije povprečen človek

Tudi to so zmerili in stehtali. Če vzamemo povprečno starost zdravega človeka 70 let, dobimo ogromne številke stotov hrane, ki jo je pojedel človek v svojem življenju. Zdrav človek poje v 70 letih 140 meterskih stotov ali 14.000 kg kruha in močnatih jedi, ker se je dognalo, da poje človek povprečno tri četrtil kilograma kruha na dan. Kakšna množina kruha je 140 stotov, nam bo jasno iz naslednjega: Hleb kruha, ki bi ga spekli iz vse te zaužite moke, bi bil dolg 25, visok 25 in širok tudi 25 metrov in bi meril leih 1200 kubičnih metrov. Krompirja poje človek v svojem življenju, če računamo na dan le pol kilograma, 100 meterskih stotov ali cel vagon. Salate več hektarov. Mesa poje človek 60 stotov, kar bi bilo že lepa čreda 10 volov. Jajc poje 10 tisoč komadov, sladkorja 50 meterskih stotov in celo soli 8 stotov. Tekočine mora imeti na dan 1 in pol litra, kar znese v 70 letih 47.000 litrov ali 156 polovnjakov. Pivci in pijanci pridenejo seveda k temu še nove stotine pijače. V celem poje in popije v 70 letih človek 75.000 kg goste in 47.000 kg tekoče hrane, ki bi jo komaj spravili v osem velikih vagonov.

V ŠLIKI IN BESEDI

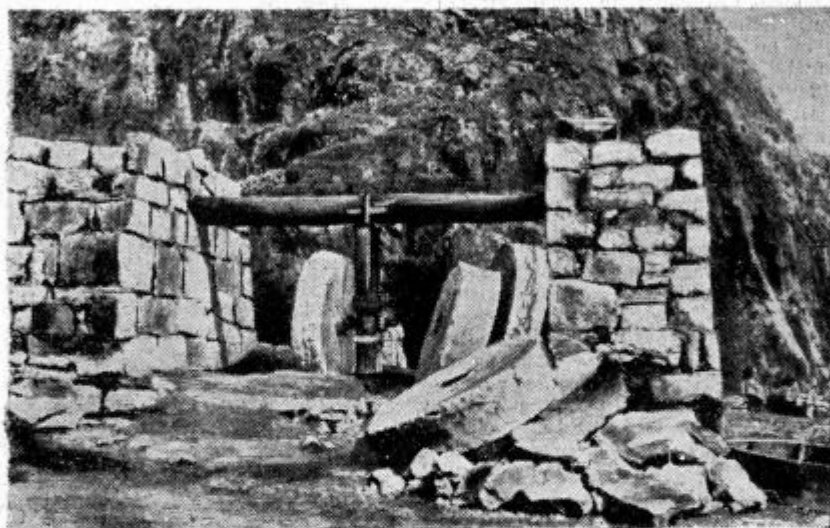

de Rozierjevo nenavadno prigodo je zgradil Montgolfier velikanski balon. Imel je okoli in štirideset čevljev premera, visok je bil pa blizu štiri in sedemdeset čevljev. »Vnanja je bila lično poslikana in okrašena. Odprtina ali vnanji konec zrakoplova je imel tri čevlje hodnik, ki je bil spleten iz vrbovega protja. Sredi odprtine je bila železna mreža, ki je visela verigah. Skozi vrata v zoženem spodnjem delu balona si lahko metal kurivo na ogenj.« Pričali so, da bo ostal balon toliko časa v zraku, dokler bo gorel ogenj.

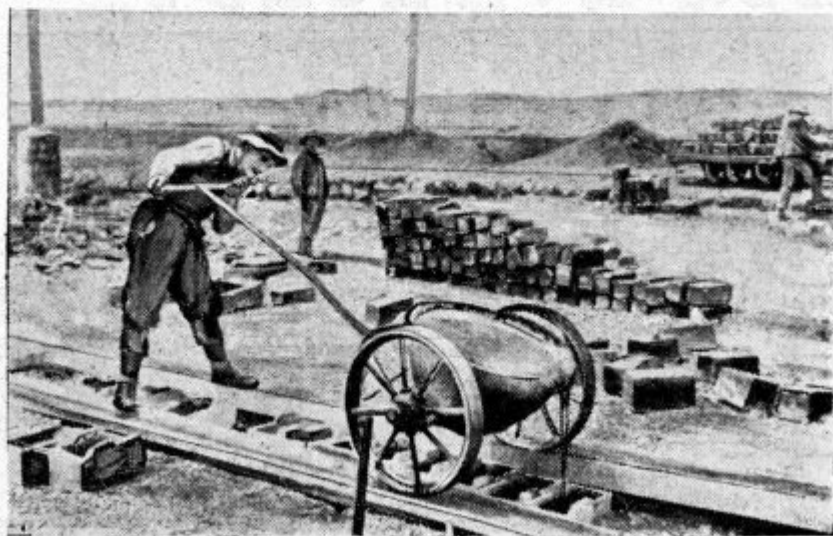
Tekma med žlahtnimi kovinami —

V nemirni povojni dobi smo morali v marsičem prevrniti priučeno modrost. Od zemljepisja, ki smo se ga pred vojno naučili v šolah, je le še mal drobec skladen z današnjimi prilikami. In zdaj bomo mo-

rali, kakor vse kaže, spremeniti celo stare nazore o žlahtnih kovinah. Desetletja je veljal glede na njih dragocenost naslednji vrstni red: platina, zlato, srebro. Zadnji čas pa so nastale na tržiščih tako velike spremembe, da stari vrstni red

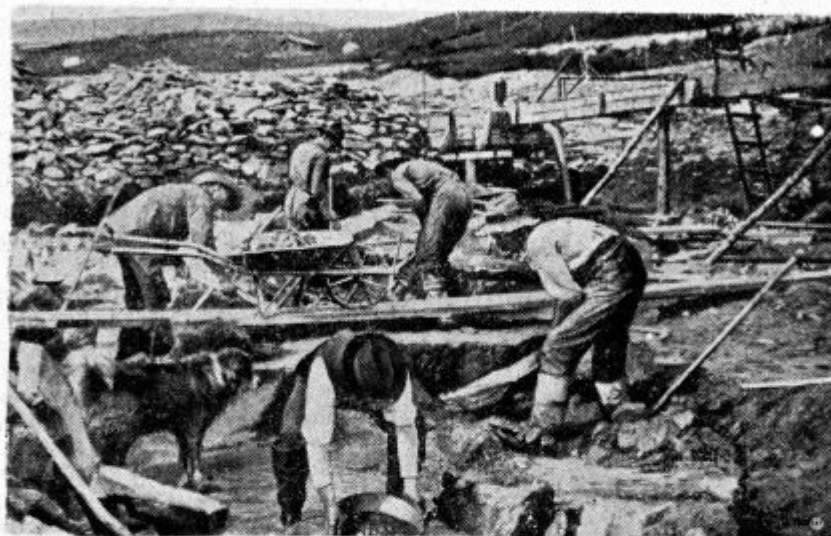
Primitiven rudnik srebra v peruanskem gorovju, kjer drobne rudo z velikimi pokončnimi kolesi. Kolo je nataktnjeno na os, ki jo pod zemljo obrača vodna sila

Staljeno srebro se prelija iz peči v velike prevozne ponvice, iz katerih se vliva nato v lončene kalupe, kjer se strdi v velikosti običajne zidne opeke. V tej obliki ga odajajo na tržišča. Tudi ta slika izvira iz nekega peruanskega rudnika

skoro ne velja več. Cena platine in srebra je silno padla, tako da je bila platina nekaj časa celo cenejša od zlata. Zadnji čas se je zlato spet povzpelo na prvo mesto med zlahtnimi kovinami kakor v starih časih, pred odkritjem platine, odnosno takrat, ko za platino še ni bilo prave porabe.

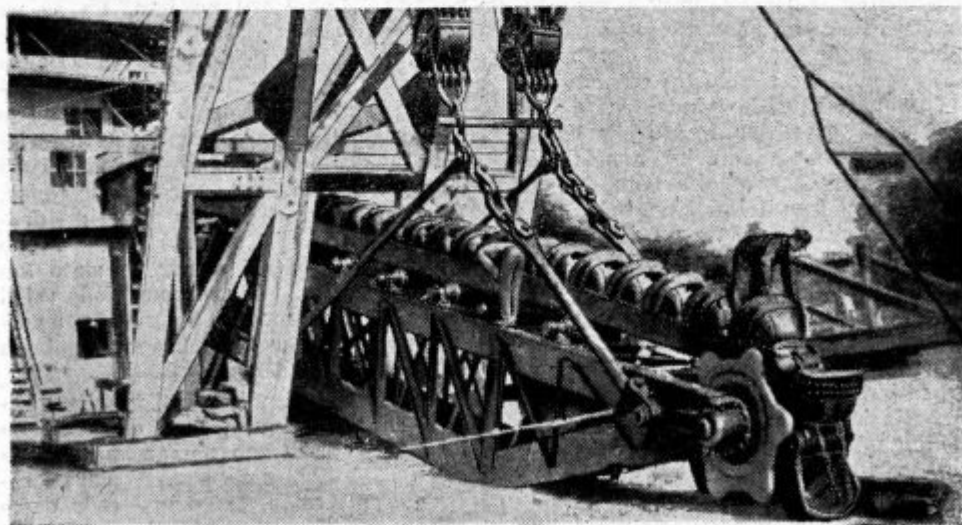
jo, kjer je postala v nekaterih panogah, n. pr. v elektrotehniki, pri izdelovanju žarnic, zlasti pa v elektrokemiji sčasoma nenadomestljiva. Dolgo je tržišča platine popolnoma obvladala Rusija, ki ima v Uralu velikanska ležišča dragocene kovine, in je dolgo časa sama prispevala dve tretjini produkcije. Ko pa je

Primitivno pridobivanje zlata je izpiranje na roko, postopek ki se še dandanašnji uporablja v nekaterih predelih Aljaske

Čprav je bila platina znana baje že v 16. stoletju, vendar se je šele pred dobrimi 50 leti povzpela tako visoko, da so se začeli ljudje pehati za njo kakor za največjo dragotino. Polagoma se je ta modrikastobela kovina uvedla v industri-

med vojno in pozneje za revolucije Rusija odpadla kot glavni dobavitelj, so cene platine mahoma silno narastle. Takrat je prišlo tudi v navado, izdelovati iz platine vsakovrsten nakit. V modo so prišli platinasti prstani, ki so veljali se-

Moderna mehanična greblja za pridobivanje zlata ruda na debelo

dem do osemkrat več kakor zlati. Vse je kazalo, da si bo platina za dolgo dobo ohranila dominantni položaj med žlahtnimi kovinami. Visoke cene in umaknitev Rusije s tržišča pa je hkrati silno pospešilo proizvodnjo platine v nekaterih drugih deželah zlasti v Kolumbiji, Braziliji, Peruju, Kaliforniji, Kanadi, Južni Afriki in Vzhodni Indiji. Povsod so rudnike nanagloma povečali in investirali vanje ogromno denarja. Komaj pa so začeli rudniki prav obratovati, se je na tržišču iznova pojavila Rusija, ki je med tem popolnoma reorganizirala svoje obrate, tako da je lahko krila vsako potrebo. Cene platine so začele iznova padati in sicer tako naglo, da so morali v nekaterih deželah ustaviti produkcijo, ker rudniki ne le da niso donášali dobička, marveč so ponekod postali celo pasivni. Zaradi silne konkurence na tržiščih smo nedavno doživeli, da je vrednost platine padla pod vrednost zlata. Zadnje tedne si je platina sicer spet nekoliko opomogla, a bržčas le začasno. Vse kaže, da ne bo več dolgo veljala za najdražjo žlahtno kovino.

Skoro še bolj nemile usode je bilo deležno srebro. 1914, ko je doseglo najvišjo ceno, je veljal kilogram približno 1400 Din, a v naslednjih letih je padla cena srebru več kot za polovico, tako da velja danes kilogram srebra okroglo 600 dinarjev. Vzrok padanja je bil predvsem ta, da je začela večina držav s srebrno valuto in med te spadajo tudi: Kitajska, Indija, Perzija, Mehika itd., tedaj domala polovica sveta, opuščati stari novčani sistem in pripravljati zlato veljavo. Zlasti odločitev Indije, da prevede svoj denar čisto na zlato podlago, je neugodno vplivala na srebrowa tržišča. Naglo padanje cene, ki je sledilo tej odločitvi, je prisililo tudi kitajsko vlado, da je lani upeljala zlato veljavo, ker bi bila Kitajska drugače popolnoma izločena iz svetovnega gospodarstva. Za Kitajsko sta slednjič začeli tudi Indokina in Perzija pripravljati uvedbo zlate valute.

Med tem pa je proizvodnja srebra nesorazmerno naglo naraščala. Kakor znano, se dobiva največ srebra kot stranski produkt pri predelovanju večine svinčevih, bakrovih in kositrovih rud. Ker pa se je med tem vsa industrija, ki rabi baker, svinec in kositer, zelo razmahnila, se je prisilno povečala tudi proizvodnja srebra. Danes se pridobiva že preko 80 odstotkov vsega srebra zgolj kot omenjeni stranski proizvod, le še 20 odstotkov pri-

spevajo čisti srebrni rudniki. Potrošnja srebra pa niti od daleč ni mogla slediti proizvodnji, ker se niti za kovanje novcev zdaj ne porabi dosti več srebra kakor pred desetletji. Posebno v Evropi se vidi, kakor da postajajo srebrni novci čedalje bolj neprijubljani. Vse kaže, da je srebro kot podlaga denarja za vedno doigralo.

Kot nadaljnji vzrok padanja cene srebru se smatra čedalje večja potreba po zlato, ki se v enaki meri občuti po vsem svetu. Ker se je pač ukoreninila navada, da je zgolj zlato merilo vsake vrednosti, se mora pač srebro, na zlato merjeno, poceniti v nekem nujnem razmerju, ki pa postaja za srebro vedno bolj neugodno. Konec 1929 se je dobilo za enoto zlata že 47 in pol enot srebra.

Kakor rečeno, narašča potreba po zlato predvsem zaradi tega, ker skuša večina držav prevesti svoj denar na zlato podlago, za kar so potrebne precejšnje zlate zaloge. Razen tega pa potrebujejo tudi novčanične banke onih držav, ki že imajo zlato valuto, neki stalen pritok zlata, da morejo sproti slediti gospodarskemu napredku. Razvijajoče se gospodarstvo namreč zahteva vedno večji obtok papirnatega denarja, ki pa mora biti do neke mere krit z zlatimi zalogami, ker bi se sicer vrednost denarja zmanjševala. Če računamo, da se porabi v industrijske svrhe za preko 11 milijard zlata na leto in če k temu prištejemo še prirodno izgubo zlata zaradi obrabe, nam bo razumljivo, zakaj se pomanjkanje zlata občuti čedalje huje. Obenem pa proizvodnja zlata že nekaj let zastaja in znaša sedaj nekako 23 milijard na leto. Pa še na tej višini se da držati samo s čedalje dražjimi produkcijskimi postopki. Danes je znanih že preko tisoč metod za pridobivanje zlata in vse streme za tem, da se izkoristijo tudi najsiromašnejša nahajališča. V glavnem se dele vsi produkcijski načini v mehanične in kemične postopke. Prvi temelje na izpiranju zlata, pri drugih pa se najrajši uporablja tako zvano amalgamiranje, pri čemer se zlato kemično spaja z živim srebrom. Toda vsi ti postopki niso mogli odpomoči pomanjkanju zlata, ker so pač vsa bogatejša ležišča že več ali manj izčrpana.

Če se vprašamo, kakšni izgledi se obetajo za bodočnost, potem najdemo, da bo trajalo relativno pomanjkanje zlata vse dotlej, dokler ne bodo v zlato izražene cene sirovin, blago in mezde padle tako nizko, da se bo izplačalo tudi izko-

rišcanje zlatih rudnikov na Alaski, v Sibiriji, vzhodni Afriki in severni Avstraliji, kjer nahajamo še zelo bogata ležišča zlata, ki se pa dandanašnji še ne dajo rentabilno izkoriščati. Posledica te neuravnovešenosti med proizvodnjo in

potrošnjo žlahtnih kovin je borba med zlatom in platino za prvenstvo, dočim je srebro že dokončno izgubilo bitko in je njegovo gospodstvo vsaj v denarnem gospodarstvu za vedno pri kraju.

Paul Doumer

Za Paula Doumerja, ki je navzlic svojim 74 letom še vedno izredno vitalna in aktivna osebnost, pomeni povišanje od predsednika senata v predsednika države prav za prav samo logično nadaljevanje njegove kariere. V nasprotju z Briandom ni Doumer toliko mož besede kakor mož dejanja, marljiv, tih delavec, tako v kolonijah kakor doma preizkušena sila. Kot generalni guverner v Indokini je pokazal Doumer čisto svojevrsten dar za vladanje eksotičnih ljudstev s trdno roko. Pri tem si je pridobil njih zaupanje in naklonjenost.

O svojem delovanju v Indokini, je rekel: »Sejati moramo ljubezen, če hočemo žeti ljubezen. V občevanju med evropskimi uradniki in barvastimi ljudstvi mora biti nekaj zaupljive živahnosti in očetovske prijaznosti. Po mojih izkustvih je miselnost te vrste rodila najboljše uspehe, vsaj v francoskih kolonijah. Jaz imam samo prijetne spomine o svojem delu tam preko in isto mi zatrjujejo tudi moji nasledniki, ki so mi to povedali vselej, kadar je nanesla beseda na kolonialna vprašanja. In vendar ni bilo pred francosko kolonizacijo Indokine miru v deželi. Še na prehodu iz prošlega stoletja v naše stoletje so bili kitajski napadi ne dnevnem redu, pri čemer so ro-

Paul Doumer

Hiša v Anizy-le-Château, kjer je stanoval Paul Doumer pred vojno

parji pazili posebno na ženske, ki so veljale za najpoželjivejši plen. Danes lahko ženske same potujejo po deželi in se niti najmanj ne izpostavljajo nevarnosti ugrabljenja.

Več nego katerikoli predsednik bi lahko Doumer zbral svoja osebna izkustva o najraznovrstnejših strokah, v katerih se je udeleževal. Ne glede na svoje mesto v senatu in na svojo službo v kolonijah je bil Doumer poslanec in finančni minister. Poleg tega ima za seboj bogato literarno žetev. Njegovo veliko delo o Indokini sta odlikovali tako Francoska akademija kakor Francoska geografska družba. Njegovi pedagoški, moralno-filozofski knjigi »Clove-

ške besede« in »Knjiga za moje sinove« sta bili deležni velikega priznanja in razširjenosti, zlasti med mladino, ki je v nesrečnih letih svetovne vojne občutila potrebo po duhovnem vodstvu in moralni opori. Njegove besede dobivajo še večji pomen, če pomislimo na osebne žrtve, ki jih je morala doprinesti njegova lastna družina v svetovni vojni. Štirje sinovi so mu padli na bojišču. V njih je izgubila Francija štiri junaške častnike, ki so živeli »do smrti po naukih svojega očeta in tako dokazali brezprimerno junaštvo ter izzvali spoštovanje in občudovanje tovarišev in nadrejenih činiteljev«. (Leon Bourgeois).

Sportni London v številkah

Zibelka malone vseh sportov je tekla v Angliji. Angleži goje vse številne sportne panoge v raznih variantah in vsak večji sportni dogodek vzbuja v Angliji zanimanje sto tisočev. Sicer pa jih je malo med njimi, ki bi tudi sami aktivno ne sodelovali v tej ali oni disciplini in samo sportni prostori v Londonu zbirajo ob sobotah in nedeljah na sto tisoče pristašev posameznih disciplin.

so dosedaj gospodarili mački, priredili v majhne, z zelenjem obdane sportne prostore s prhami, kjer si lahko vsako jutro, preden gredo na delo, osvežijo telo in duha.

Velik del sportnikov se seveda ne drži omejenih prostorov v sredini mesta, temveč odhaja na vežbališča v oddaljenejših delih. Največji je promet tjakaj ob sobotah in nedeljah. Mesto je takrat kot izumrlo in zdi se, da sploh ni obljudeno. Kot neme kulise stoje osamljeni zidovi;

Veslaški sport je za ženske mišice sicer nekoliko težak, vendar ga žilave Angležinje prav pridno gojijo in prirejajo tudi mednarodne veslaške tekme.

Spomladi se — kakor povsod — zopet oživi sportno življenje; po dolgotrajni in megleni zimi napolnijo navdušeni ljubitelji sporta spet številne prostore za igranje golfa, prenovljena tenišča in druge prostore za gibanje na prostem. Množice spet oblegajo trgovine s sportnimi orodji in v resnici se lahko reče, da ni samo Angleža brez pipe, temveč tudi ne brez raketa. V vsaki hiši je razen tega videti značilne vreče, iz katerih štrle palice za igranje golfa.

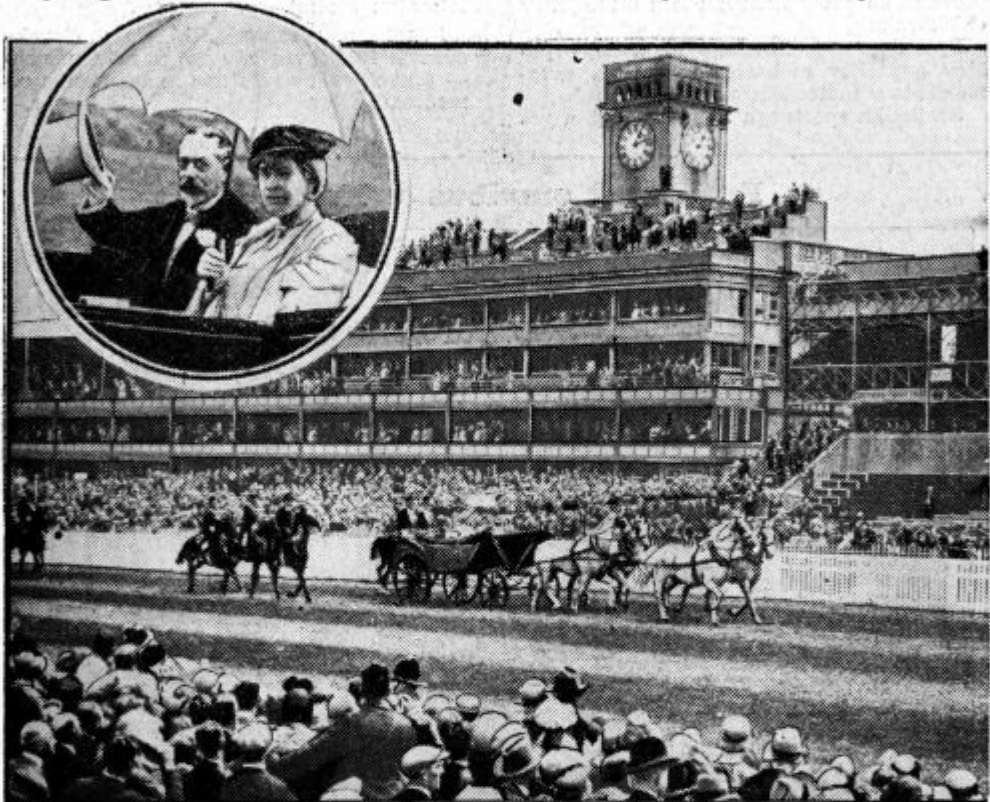
Sport je zdravje in London se tega zaveda v polni meri. Zasebniki so šli tako daleč, da so ravne strehe svojih hiš, kjer

stanovali so po okoliških poljih, na morskih bregovih ali pa na sportnih prostorih. Koliko ljudi odhaja za »weekende« iz mestnega obzidja, priča najbolj živahno statistika prometa na podzemskih železnicah in avtobusih, ki so prevozili lani skoraj dve milijardi oseb v okolico. Znaten odstotek teh potnikov je šlo za sportom!

Štetje sportnega Londona je dalo za nas neverjetne številke, vendar je treba upoštevati, da gre za osem milijonsko mesto, ki je obenem najbolj navdušeno za sport. Sport smatrajo v Londonu — in v Angliji sploh — za važno in neobhodno potrebščino življenja. Angleži se pri tem ne po-

svečajo tej ideji posamezno ali poljubno, temveč samo v klubih, kjer vladata stroga disciplina in največja zavednost za klubove barve. Tajništva klubov so prava ministrstva v miniaturi; tamkaj skrbijo za redno izvajanje sportnih programov in urejajo enakomerno udeležbo vseh članov. Klubi so zbirališča članstva, brez razlike starosti in spola, in člani imajo v njih svoj drugi dom.

odveč, če upoštevamo, da ima London že sedaj do 100.000 igralcev golfa. Pred vhodi na igrišča se gneteje dolge vrste starih in mladih; saj je znano, da je nekoč v Glasgowu tudi sedanji premijer Mac Donald — ki ima za golf sedaj lasten prostor — večkrat prav dolgo čakal na vstopnico. Med tednom prevladuje pri igranju golfa nežni spol; 25.000 zastopnic so našeli. 30 milj okoli Londona je okoli 300

Največja angleška sportna prireditev do dirke v Ascotu, ki jih vsako leto poleti odpira sam angleški kralj. Na sliki vidimo prihod kraljevskega para na dirkališče, s čimer se prireditev odpira. Za kraljevo kočijo jahata princ Waleški in vojvoda Gloucesterski. Zgoraj v krogu sta kralj in kraljica, ki odzdravljata množici.

Najbolj razširjen med sporti je v Angliji tenis. V Londonu je okoli 750.000 igralcev te elegantne igre. Tenišča so večinoma na mestni periferiji; nekaj jih je tudi v najbolj skritih delih sredi mesta. Kdor se je vozil v London, je moral množico teniških prostorov opaziti z vlaka. V parku London County Council je nič manj ko 631 »zelenih« in 153 »stolčenih« teniških prostorov; na njih igra stalno okoli 80.000 igralcev! Seveda je tudi v razsežni okolici mnogo prostorov, ki razveseljujejo srca brezštevilnih prijateljev raketa.

Za tenisom zavzema drugo častno mesto golf, ki je najbolj primeren za poslovne ljudi. Za golf delajo trgovci in tudi klubi precejšnjo reklamo, ki pa je prav za prav

igrišč za golf in izračunali so tudi to, da izdajo Londonci letno za golf 5 milijonov šterlingov. Najbolj obiskani so prostori v Richmond Parku, kjer je ob poletnih nedeljah na dveh igriščih naenkrat v igri 240 igralcev. Mnogo je takih, ki pridejo zrana po vstopnico in se ponovno vrnejo na igrišča, kadar vedo, da bodo prišli na vrsto.

Zelo priljubljeno je dalje igranje cricketa, za katerega imajo okoli 12.000 ha prostora. Razen pristašev cricketa, ki jih je na deset tisoče, so našeli v Londonu še 150.000 igralcev »soccerja«, 50.000 atletov, 50.000 igralcev »badmintona«, sličnega tenisu, 35.000 igralcev rugbyja, 30.000 kegljašev, 10.000 drsalcev, 7500 boksačev, 6000

igralcev hokeya, 10.000 veslačev, 500 »jujitsuc« rokoborcev in 500 sabljačev. Slednji imajo tudi že med damami mnogo partnerjev. Sicer pa so se te z veseljem lotile tudi ostalih panog in je sedaj že okoli 3000 atletinj in 500 žilavo-nežnih rok, ki pridno veslajo.

O plavačih ni pravih števil. Koliko zanimanja vlada za to najbolj zdravo sportno panogo, kaže dejstvo, da so imeli vsi plavalni bazeni v Londonu lani 6 milijonov obiskovalcev.

Sportno štetje Londona ni vzelo v poštev gojiteljev mehaničnih sportov, avtomobilistov, motociklistov, letalcev itd.

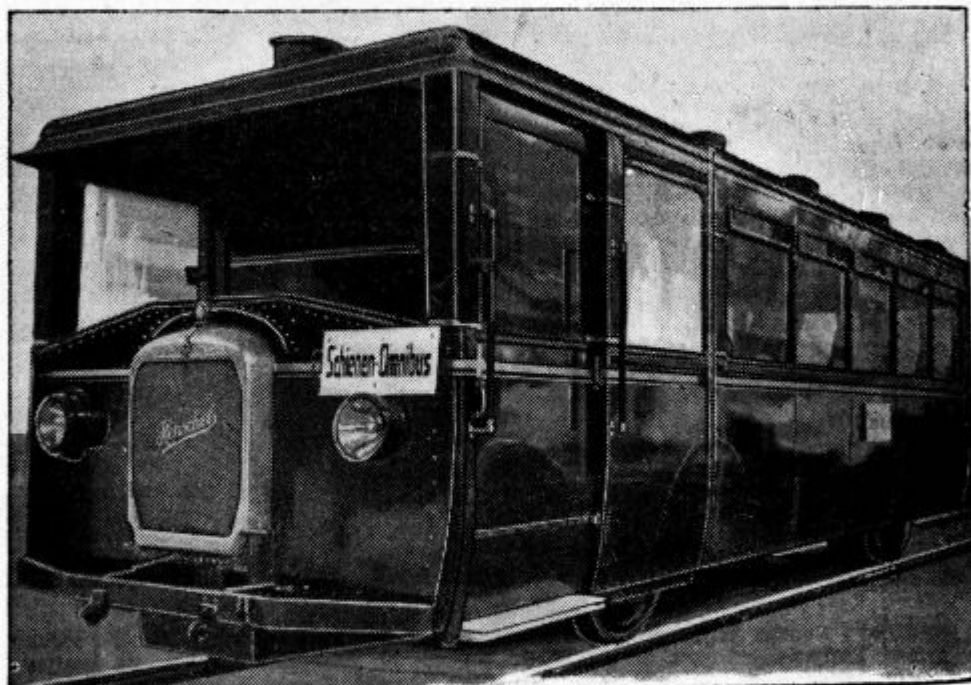
Statistika sportnega Londona daje z go-

tovostjo sklepati, da človeštvo s splošnim napredkom tudi vedno bolj spoznava, da je treba za obranitev zdravja in človeškega rodu žrtvovati vsaj toliko kot za delo na drugih poljih. Razvoj sportnega Londona je najboljši dokaz, da se človek bodočnosti ne bo spremenil v bitje z velikimi možgani in neznatnimi šibkimi udi, ki bodo komaj premikali električne gumbe na strojih za vse, kar opravlja danes še s telesnimi močmi.

Sport je spoznanje, ki daje človeku zdravje in ga vrača v raj narave in neba — preko pekla z asfaltom in armiranim cementom.

—s.

Prvi tirni omnibus v Nemčiji,

ki je bil pred kratkim vstavljen v promet na progi Wuppertal-Kronenberg, je prav tipičen znak novega preokreta v železnicah po vplivu velikega razvoja avtomobilizma. Vozilo namreč ni prirjeno samo za tek po tirnicah, temveč ima dvojna kolesa in se ga torej brez nadaljnega lahko porabi tudi po vsaki cesti. S tem se doseže res dvojni namen.

Omnibus je opremljen s posebno pripravo na svojem podstavku, ki omogoča v najkrajšem času prestavitev voza s tira na često, oziroma obratno na slehernem dovolj širokem cestnem prelazu in seveda tudi nadaljevanje vožnje kot običajni avtobus po cestah do namembnega kraja, kar je osobite važnosti za kraje, kjer sigurno ne bo nikoli zgrajena kaka železniška proga. Prepričani smo, da se bodo slična vozila kaj kmalu udomačila tudi po ostalih železniških progah v Nemčiji in bodo seveda vpeljana tudi pri drugih železniških upravah.

Urejuje Ivan Podržaj. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar.
— Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. —
Vsi v Ljubljani.

Zgodbice

Ko je nekoč spahi nesramno odgovoril generalu Pélissieru, ga je ta s korobačem ošvrknil po licu. Vojak potegne svoj samokres in pomeri v generala, toda strel se ne sproži. »Tri dni zapora, ker ima orožje v slabem stanju«, zapove Pélissier. In stvar je urejena.

Lord Byron je čutil neznanski odpor proti sivim očem. »Cujte, mladi ljudje«, je rekel neki dan, ko so razpravljali o fiziognomijah, »koristite z mojim izkustvom: nikoli ne zaupajte človeku, ki ima sive oči«. — »Ali nimate vi sami oči te barve?« vpraša nekdo od navzočih. — »Zato pa bi bili mnogi, ki so imeli opraviti z menoj, prav storili, da so se držali tega navodila«, se odreže Byron.

Lessing je sedel za mizo z nekimi gospem in sebi nasproti opazil gospoda, ki se je prav nevljudno opiral s komolci na mizo. »Vi imate po vsem videzu sijajen položaj na svetuc«, se je Lessing obrnil k njemu. —

»Kako pa«, je vprašal dotični, »mar me poznate?« — »Nikakor ne«, je odgovoril slavni kritik, »ampak zdi se mi, da imate oporo povsod!«

Dolgočasni svet

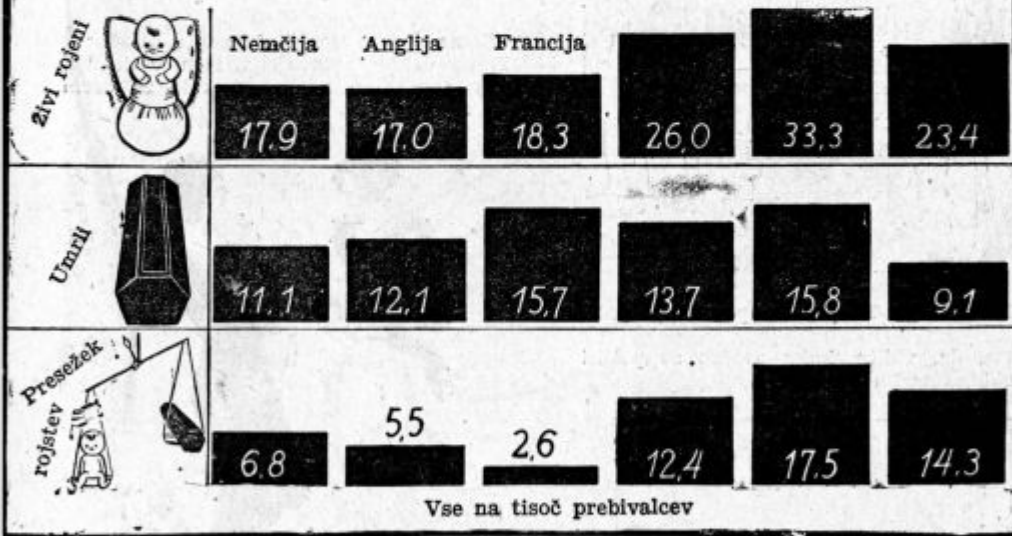
Francoska komedija je proslavila 50. letnico Pailleronove duhovite satire »Le Monde où l'on s'ennuie«, ki je še vedno aktualna zbadljivka na svetovljanske kroge, koder vlada snobizem in kjer imajo najhujši pusteži nepojmljiv uspeh. Kadar pride ta umotvor na dnevni red, si blagajnik Mollière-ove hiše zadovoljno mane roke. Ko so prvič pred pol stoletjem študirali vloge, je morda edini pisec upal srečnega izida. Glavnemu upravniku ni dišal naslov, češ, da bo odbijal občinstvo. Igralec Coquelin starši je menil, da bo to laži-naobraženo okolje zanimalo zgolj ozek krog ljudi in da bo mogel nastopiti kvečjemu 15-krat. A glej, danes je igrokaz doživel že nad tisoč predstav!

Gibanje prebivalstva v evropskih državah

1930

Italija Poljska Holandija

Prav poučna slika nam kaže nazorno več, kakor bi nam povedale debele knjige. Če pogledamo prvo vrsto, kjer imamo zaznamovana vsa rojstva, vidimo, da ima največ prirastka Poljska 33.3 na tisoč (23.4) prebivalcev in se za njo vrstijo Italija (26), Holandija (23.4), Francija (18.3), Nemčija (17.9) in na poslednjem mestu Anglija. Pri umrlih je naravno na prvem mestu spet Poljska (15.8), takoj za njo pa Francija z 15.7, Holandija je pa na zadnjem mestu. Presežek rojstev, ki znači narodovo moč in zdravje, je pa spet največji pri Poljaki (17.5), dočim je rast Francije že blizu ničle. Koliko znači ta prirastek v državi v enem desetletju? Poglejmo le obe skrajnosti. Na Poljskem je naraslo prebivalstvo od 27,177,000 v letu 1921. za 3,756,900 na 30,933,900 duš v letu 1931. Če primerjamo s tem silnim prirastkom stanje Francije v letu 1921. z 40,700,000 prebivalci, vidimo, da je v desetih letih napredovala komaj za 1,058,200 na 41,758,200 duš.

HUMOR V SLIKAH

»Kako hitro mine čas! Prihodnji mesec jih bom imela že dva in dvajset!«
 »In jaz osemnajst!«
 »Elza, kako vendar šteješ? Pet in dvajset jih boš! Saj si samo za eno leto mlajša od mene!«

»Sama sva in upam, da znate delati.«
 Novo dekle: »Navajena sem vseh del doma sem morala skrbeti celo za osem krav.«

»Ko sem ga bil prvič zapel, že je počil šiv!«
 »Da, da, vidite, kako močno so prišiti gumbi na naših izdelkih!«

»Mudi se mi. Kje je moja pečenka?«
 »Je pečena komaj na eni strani.«
 »Dobro, prinesite mi vsaj to stran!«

Med prijateljicama
 Ana: Oče mi je obljubil 10.000 Din, če se ne dam poljubiti od nobenega moškega, dokler ne bom stara dvajset let.
 Marija: »Ah, potem bi danes imela že lepe obresti!«

